

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

DENİZLİ

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

Sayı: 33 (Eylül-Aralık 2012)

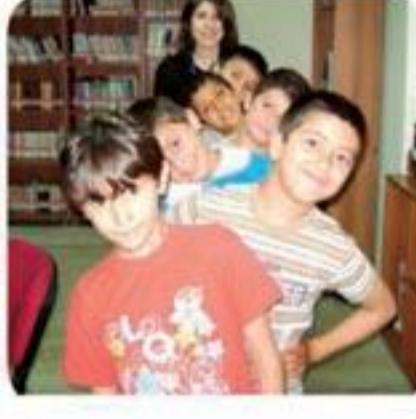
Dr. Hamdi Berkman • Gazi Albay Kadir Nurlu • Çal Pekmezi • Babadağ'da "Piyasa"

BENİM NÂÇİZ
VÜCUDUM ELBET
BİR GÜN TOPRAK
OLACAKTIR, AMA
**TÜRKİYE
CUMHURİYETİ**
İLELEBET PAYIDAR
KALACAKTIR...

GEÇMİŞTEN
GÜNÜMÜZE
DENİZLİ
DERGİSİ

ÖĞRENCİLERİMİZE
BURLAR

SOSYAL
ETKİNLİKLER ve
GEZİLER

EĞİTİM ve KURLAR

SANATA DESTEK ve
DOĞAYA SAYGI

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DENİZLİ

Geçmişten Günümüze
DENİZLİ

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

ADINA İMTİYAZ SAHİBİ
M. Ali Abalioğlu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Ömer Gökmen

YAYIN DANIŞMANI
Prof. Dr. Önder Göçgün

EDİTÖR
Doç. Dr. Süleyman İnan

YAYIN KURULU

Önder Göçgün
Ömer Gökmen
Süleyman İnan
Metin Türктаş
Şerif Kutludağ
Faruk İnceoğlu
Mehmet Korkutalp

KOORDİNATÖR

M. Ercüment Erdem

TASARIM - UYGULAMA

MacArt Tasarım
Grafik •Fotograf •Web

BASKI

Ata Matbaalık
ve Tuh. San. Tic. Ltd. Şti.

İLETİŞİM

Sümer Mahallesi
Çal Caddesi No: 116
Denizli
Tel : 0 258 268 28 50
Fax : 0 258 268 28 55
www.csavakfi.org.tr

YAYIN TÜRÜ

Yerel süreli

Dört aylık yerel tarih ve kültür dergisi

<http://dergi.csavakfi.org.tr>

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğu altındadır.

Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar iade edilmez. Dergide yayımlanan yazı ve dökümanların tamamının veya bir kısmının yeniden yayımlanması için izin gerekmektedir.

Dergi ücretsizdir.

EDİTÖRDEN

Merhaba

Biri hep yazmak istediğimiz isim; diğeri süreçte değerlendirilmemiz gerektiğini geç de olsa anladığımız bir isimdi: Dr. Hamdi Berkman ve Kadir Nurlu'dan söz ediyorum. İlki Atatürk döneminin, ikincisi ise Bayar-Menderes döneminin yetişkin tanığıydılar. Üstelik özel yaşamlarında bu kentin –yani Denizli'nin- toplumsal belleğine katkı yapacak çok sayıda hatıranın sahibiydiler. Böylelikle dergimiz ismindeki o üst başlığı -Geçmişten Günümüze- yine gerçekleştirmiş oldu: Bu bağı hep önemsedik. Dr. Hamdi Berkman'ı, Önder Göçgün Hocamız ailenin bireyleriyle temasa geçerek edibane kaleme aldı. Kadir Nurlu'nun, küçüklüğündeki Denizli, okul hayatı, askerliğe geçişi ve tarihe tam merkezinde tanıklık edeceği Kore Savaşı anıları Ercan Haytoğlu ve Özge Altınoklu'nun işbirli- len röportajlarıyla aktarıldı.

Metin Türктаş, bu sayıda ayrıca, Çal'ın Ortaköy Kasabasında erbabla yaptığı görüşmeler çerçevesinde hazırladığı pekmezle ilgili folklorik bir yazıyı paylaşıyor bizlerle. Görüşmelere dayalı bir başka yazı olan Baba- dağ ve Bekilli'ye ait sosyo-kültürel bir olgu ise, Şerif Kutludağ'ın elinden çıktı.

Bundan başka Denizli'nin sosyolojisine dair yapılan iki bilimsel araş- tırma –biri doktora tezi, diğeri proje- fikir vermesi için bizim için özet- lendi. Tüm yazılarımızdaki görsellerimiz, her zamanki gibi bütün özeni- mizle yerinde kullanıldı.

Keyif vermesi dileğiyle...

Süleyman İnan

İÇİNDEKİLER

2	Doktor Hamdi Bey
10	Kore Gazisi Albay Kadir Nurlu
22	Denizli Siyasal Coğrafyası
24	Kentlerin Hafızaları Var mıdır?
26	Çal Pekmezi
32	Denizli'den Manzaralar
34	Bir 'Göç Metni'nin Satır Arası "Denizli"
38	"Piyasa" ve "Londra Asfaltı"

Denizli'den yetişen değerler:
1925'den 1958'e uzanan çizgide,
Denizli halkının gönlünde seçkin bir yer tutan:

“DOKTOR HAMDİ BEY”

Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN

Denizli Memleket Hastahanesi Başhekimi İken (4 Mart 1925)

Büyük Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren, şehrimize ve ülkemize bir yandan hekim, öte yandan tam dört dönem milletvekili olarak çok değerli hizmetler vermiş olan ve böylece, bütün hemşehrilerimizin gönlünde, "Dr. Hamdi Bey" olarak haklı bir şöhret ve itibar kazanmış bulunan Operatör Doktor merhum Mustafa Hamdi Berkman; bütün bu özellikleri ve taşıdığı insanî nitelikleri ile Denizli'den yetişen değerlerimiz arasında ayrıcalıklı bir yere ve konuma sahiptir.

Halen, İstanbul'da ikamet etmekte olan değerli kızı Sayın, Asuman İnci Berkman (Soyer) Hanımefendi'nin, merhum babası Mustafa Hamdi Bey'in geçmişe yönelik aile yapılanmasına, gördüğü öğrenime, aldığı ihtisasa, gerçekleştirdiği seçkin hizmetlere ve nihayet Atatürk nezdindeki temasları, onunla birlikteliği ve ilişkileri ile milletvekilliği dönemine dayalı olarak verdiği bilgiye göre;

"Doktor Operatör Mustafa Hamdi Berkman, 1 Temmuz 1892 yılında Denizli'de doğmuştur. Dedesi Mehmet Bey, Kâtib-i Âdil (Noter) ve Denizli'de ilk fesi giyen kişidir. Bu bakımdan, 'Fesli-zâde Mehmet Bey' olarak tanınmıştır. Annesi Dudu Hanım ve babası Nazif Bey de noter idi. Çiftin, dördü kız ve dördü erkek olmak üzere sekiz çocukları olur. Bunlar sırasıyla, daha sonra ziraat mühendisi olan Mehmet Esat, eczacı olan Hüseyin Hüsnü, Şerife, Sıdika (1886), doktor olan Mustafa Hamdi (1892), Şadiye (1895), Ahmet Tevfik (1898) ve Firdevs Hanımdır. Mustafa Nazif Bey, dört erkek evlâdına da üniversite tahsili yaptırmış Denizli'de tek babadır.

Mustafa Hamdi Bey, yüksek tahsiline önce, - o zamanki adıyla- Baytar Mektebi'nde, yani bugünkü Veteriner Fakültesi'nde başlamış, Doğu Cephesi'nde Yedeksubay olarak askerlik hizmetini tamamladıktan sonra, bu defa İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne geçerek, oradan da 1919 yılında mezun olmuştur. Bunu takiben Şişli Çocuk Hastahanesi'nde Cerrahi İhtisası yapmış, Genel Cerrahi Kliniği'nde İkinci Cerrahi Baş Asistanı olmuş ve Atatürk'ün direktifleriyle devlet tarafından, dört asis-

tan ile birlikte Fransa'ya gönderilmiştir.

1925'te, Denizli Memleket Hastahanesi'ne Başhekim ve Operatör Doktor olarak atanan Hamdi Bey'in, küçük kardeşi Tevfik Berkman da 1930 senesinde, aynı yerde Röntgen Mütahassısı olur.

4 Şubat 1931'de Denizli'ye gelen ve o arada -daha sonra adı Devlet Hastahanesi olan- Memleket Hastahanesi'ni de ziyaret eden Atatürk'ü Başhekim olarak Dr. Hamdi Bey karşılar ve çalışmaları hakkında kendisine bilgiler verir. Hastaları da ziyaret eden ve onlarla görüşen, hatırlarını soran Gazi, hastahenenin tertip ve düzeninden son derece memnun kalır. Bunu takiben, Hamdi

*Eşi, merhum İhsan Berkman Hanım ile evlendiği günün hatırası
(Denizli / Delikliçınar, Çatalçeşme'deki evlerinin önü - 22 Temmuz 1926)*

Bey'in üç ay için tekrar Fransa'ya gönderilmesine karar verilir. Aynı yıl içinde, Ege Bölgesi Müfettişi görevini de üstlenir.

Bütün bunların yanı sıra Atatürk, kendisini milletvekili olarak Meclis'te de görmek ister. Ancak, Denizli halkı, şehrin tek operatörü olması dolayısıyla, onun milletvekili olmasına karşı çıkar. Ne var ki Atatürk, 'Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında böyle seçkin

insanlara büyük ihtiyaç duyulduğunu' söyler ve böylece Dr. Mustafa Hamdi Bey, 1934-1950 seneleri arasında üst üste 4 dönem Denizli Milletvekili olarak da değerli hizmetler verir.

1926 yılında, Denizli'nin köklü Tavaslıoğlu ailesinin kızları ve en büyük çocukları olan İhsan Tavaslıoğlu ile evlenir. Bu evlilikten, 1927 yılında Nüzhet adındaki oğulları dünyaya gelir. Büyük kızları Rezan 1931'de, 2. kızları Nevin de 1932 yılında doğarlar. Ancak, Nevin'i, daha henüz 11 aylık iken kaybederler. 1941'de, 3. kızları Asuman İnci doğar.

Milletvekilliği döneminde, 'Feslioğlu' soyadını kullanmaya devam eden Dr. Hamdi Bey'e, bir gün Atatürk:

- Kim bu Feslioğlu? Biz, 25 Kasım 1925'de Şapka Kanunu'nu çıkardık. Fes mi kaldı? der. Bunun üzerine o da, 'Önder' soyadını uygun görür. Ancak, ulu önder Atatürk'ü çağırıştığı için, bundan vazgeçer ve 'Berkman' soyadını alır.

1950 seçimlerine katılmayarak, Denizli'ye ve muayenehanesine döner; 1955 yılına kadar hekimliğini sürdürür. O, aynı zamanda Denizli'de ilk özel hastahanesi olan kişidir.

25 Eylül 1958'de vefat eden Dr. Mustafa Hamdi Berkman'ın çocukları, sırasıyla 1955, 1959 ve 1963 yıllarında evlenmişler ve bunlardan 4 torunu olmuştur. Ancak o, bunlardan sadece birisini görebilmiştir. Doktor olan 2 torunundan birisi, Nörolog Doç. Dr. Hayat Gökçe, diğeri de -dedesinin adını taşıyan- Dahiliye Uzmanı Dr. Hamdi Gök'dür."

*

1930'lu 40'lı yıllarda, Denizli'de sporun merkezini oluşturan İdman-yurdu futbol takımının kaptan-sporcu ve hocası olan babam, merhum Salih Göçgün'ün de yakın dostu olması dolayısıyla kendisini, 1950-58 yılları arasında, bir yandan Delikliçınar'da babamın yanında, diğer yandan da zaman zaman gittiğimiz Denizli Devlet Hastahanesi'nde yakından tanımak mutluluğuna eriştiğim merhum büyüğüm Dr. Hamdi Bey; oldukça sakin, ancak irade-

4 Şubat 1931'de Denizli'ye gelen ve o arada -daha sonra adı Devlet Hastahanesi olan- Memleket Hastahanesi'ni de ziyaret eden Atatürk'ü başhekim olarak Dr. Hamdi Bey karşılar ve çalışmalarını hakkında kendisine bilgiler verir. Hastaları da ziyaret eden ve onlarla görüşen, hatırlarını soran Gazi, hastahanesinin tertip ve düzeninden son derece memnun kalır. Bunu takiben, Hamdi Bey'in üç ay için tekrar Fransa'ya gönderilmesine karar verilir.

li, kararlı ve müşfik tavırları ile seçkin bir kişilik yapısına sahipti.

Önce, karşısındakini dikkatle dinleyip, hastalığını teşhis ederek sıkıntısını, derdini anlamaya çalıştığını, reçetesini yazdıktan sonra da hastası ve yakınlarıyla konuşup, tedaviye yönelik telkin ve tavsiyelerde bulunduğunu; eğer ameliyatı gerektiren bir durum olursa, derhal hastaneye yatırarak -o günlerin kısıtlı tıbbî teknik imkânlarına rağmen- bunu başarıyla gerçekleştirdiğini duyduğumuzu ve Denizli halkının da, bütün bunları çok iyi bildiğini hatırlıyorum. O arada, hemen herkes: "Hastanız, Dr. Hamdi Bey tarafından kontrol altına alındıysa, endişeye yer yok! O, artık en emin ellerde." tarzında değerlendirmelerle açık güvenini dile getirirdi.

1953 yılında bir yaz günü merhum babam, yakın dostları İstiklâl Savaşının millî kahramanı merhum Fahri Akçakoca Akça, iş adamı merhum Selahattin Özdemir, Denizli İktisat Bankası'nda, -İnşaat Yüksek Mühendisi Sayın, Metin Saydal ağabeyimizin babası olan- Bankacı merhum Sait Saydal, Bankacı merhum Necmi Yücel ve şimdi isimlerini hatırlayamadığım diğer yakın dostları ile Delikliçinar'da Meserret Kiraathanesi'nin bahçesinde oturmuş sohbet ediyorlardı. Ben de babamın yanına gitmiş ve merhum Lütfi Özdemir'in gazoz fabrikasında daha henüz yeni çıkmaya başlamış meyveli Zafer gazozunu içiyordum. O arada birisi: "Bir yakınımı ameliyat ve tedavi eden Dr. Hamdi Bey, hakikaten tam bir hekim-i hâzık! Denizlimizin yetiştirdiği müstesna bir kıymetimiz. Var olsun!" tarzında konuştu.

Söylenilenleri anlama merakı içinde olan ben, babamın kulağına eğilerek, "hekim-i hâzık ne demek?" diye sordum. "Oğlum, Dr. Hamdi Bey amcan için söylenen bu sözün mânası; 'işinin ehli, usta, becerikli, şefkatli doktor demektir' cevabını verdi. Gerçekten de o, işte böyle birisi idi. Dedem Hacı Ali Kanbir'in de, devamlı kontrolü altında bulunduğu ve kendisine zaman zaman muayeneye gittiği, acil durumlarda da Musa Mahallesi'ndeki evine, bir faytonla bizzat geldiğini gördüğüm bu doktor büyüğüme olan saygım, sevgim, bütün bu yaşayarak bildiklerim çerçevesinde bir kat daha artarak devam etti.

Günlerimin geçtiği Delikliçinar'dan, doğduğum ve büyüdüğüm Musa Ma-

hallesi'ne çıkan kestirme yol, Çatalçeşme'nin karşısında ve merhum Fahri Akçakoca Akça ile merhum Faik Müftüler'in evlerinin üst yanından girilen Dımışk Sokağı idi. Dr. Hamdi Bey'in, önünde fıskiyeli havuzu bulunan güzel bahçeli evi de bu sokağın hemen girişinde bulunuyordu. Onun yanında da, 2010 yılında örnek Denizli evi olarak restore edilmiş ve kullanıma açık hale getirilmiş bulunan, Konyalıoğlu evi vardı. Ben bazen yaya, bazen de bisikletimle oradan geçerken, -bilhassa akşam üzerleri- kendisini hastahanedeki görevinden gelmiş, havuzun kenarında, akşam çayını yudumlarken görürdüm ve saygıya dayalı bir ürperti içinde sessizce yoluma devam ederdim.

Daha sonra, Denizli Devlet Hastahanesi Başhekimi olan merhum Dr. Samim Gök ağabeyimizle evlenmiş bulunan ve ne yazık ki bir trafik kazasında eşiyile birlikte kaybettiğimiz büyük kızı Rezan Berkman da, Denizli'nin araba kullanan ilk hanımı idi. Onu da, bazen arabasını sürerken veya park ederken, bazen de evlerinin bahçesinde kız kardeşi Sayın Asuman İnci Hanım ve annelerinin yanında babasıyla birlikte oturup sohbet ederken görürdüm.

Denizli Basma (DEBA) Yönetim Kurulu Başkanı ve şehrimizde Tekstil Sanayi'nin duayeni Sayın, Esat Sivri ağabeyimiz de bir sohbetimiz sırasında: "Dr. Hamdi Bey, benim dedemin de, babamın da yakın dostuydu. Çocukluğumda sarı benizli ve sıska bir çocuk idim. Onun teşhisi, telkin ve tavsiyesi ile kendimi toparladım. Dıştan bakınca, biraz durgun görünümlü olmakla birlikte; sakın, olgun ve müşfik bir doktor, iyi bir insan idi. Bütün Denizli kendisini tanır, isminin geçtiği her yerde, takdir ve şükranla anılırdı." dedi.

Siyasetteki hizmetine gelince;

Denizli Saylavı (Milletvekili) ve Cumhuriyet Halk Partisi Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Hamdi Berkman alt yazısı ile çıkan, 29 Birinci Teşrin (Ekim) 1935 tarihli Denizli Vilayet Gazetesi'nde; "Atatürk'e Bin Saygı ve Minnet" başlığı altında:

"Türkiyenin kurtuluş kıpırdamaları, savaşları, devrimleri ve çalışmaları, Acun (Dünya) Tarihi üzerinde ve bütün insanların düşünceleri üzerinde derin yansılar yapan bir iştir."

denilirken; Dr. Hamdi Berkman'ın

ve onun yanı sıra diğer Denizli milletvekilleri merhum Necip Ali Küçüka, Yusuf Başkaya, Ekrem Erten, Haydar Rüşdi, Emin Aslan Tokatlı'nın büyük gayretleri ile şehrimizde, çeşitli sıkıntılara ve yokluklara rağmen hiçbir yabancılığa borçlanmadan, dolayısıyla minnet altına girilmeden, tam bir bağımsızlık anlayışı içinde, son derece sınırlı ve bütünüyle millî imkânlarla gerçekleştirilen büyük ve o ölçüde değer taşıyan hizmetler, "Denizli: Cumhuriyet'ten Evvel, Cumhuriyet'ten Sonra" başlığı altında, -Atatürk ve Cumhuriyet döneminde memlekette ve Denizli'de hiçbir şey yapılmadı (!) şeklinde, akla ve vicdana sığmayan asılsız iddia sahibi kimselere anlamlı bir cevap oluşturmak üzere- şöyle dile getiriliyordu:

" Denizli vilâyetinde Cumhuriyet'in ilânında, merkez ile kazalar arasında kısmen tesviye-i türâbiye (toprağın düzlenmesi) ve kısmen şose ve ham topraktan ibaret 170 kilometrelik yol vardı.

Cumhuriyet'in ilânından bugüne (29 Ekim 1935'e) kadar 12 yıl içinde 386 kilometre şose ve 49 kilometre de yeniden açılmış toprak tesviyesi (düzenlemesi) vardır. Bu 336 kilometre yoldan 159 kilometrelik tesviye-i türâbiye (toprağın düzlenmesi) ve geri kalanı da şose halindedir.

Cumhuriyet'in ilânından beri bu yollar üzerinde 175 menfez (geçit) ve 127 köprü yapılmıştır. Büyük Menderes, Küçük Menderes üzerinde yapılan iki büyük köprü ile Kaklık-Denizli arasında yapılan bir beton köprü zikre (anılmaya) değer derecede (ölçüde) dir.

Bunlardan başka, vilâyet dahilinde (içinde) 694 kilometre köy yolu yapılmıştır.

Kültür işleri:

Cumhuriyet'ten evvel vilâyetimiz dahilinde (içinde) köy ve kentte ancak 78 mektep vardı. Bunlar da, köy ve cami odalarında ve hasırlar üstünde okutuluyor denecek bir halde idi.

Cumhuriyet'in ilânından beri köylerde ve şehir ve kasabalardaki mektep adedi 131'e varmıştır. Bunların 247 öğretmeni vardır. 6 kaza merkezinde yeniden her biri 30-35 bin lira kıymetinde birer ilk mektep binası yapıldığı gibi, Denizli'de de Gazi ve İsmet

Denizli Memleket Hastahanesi önünde (4 Mart 1925)

Önde, ortadaki gözlüklü Dr.Hamdî Berkman; sağındaki bastonlu, ağabeyi Esat Berkman; subayın arkasındaki koyu renk elbiseli, kardeşi Hüsnü Berkman; önde en sağındaki çocuk da, Denizli'de ilk sinema olan Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) Sineması'nı açan ve çalıştıran yeğeni, Dilaver Berkman (Hüsnü Berkman'ın oğlu). (arka sırada ortada) Dr.Hamdî Berkman'ın kayınbiraderi Rafet Tavaslıoğlu ve yukarıda onun en sağında da, Rafet Bey'in kardeşi Ali Tavaslıoğlu

*Dört kardeş bir arada (15 Nisan 1935)
(oturanlar; soldan sağa) Beyaz elbiseli Hüsni Berkman ile Esat Berkman;
(ayaktakiler; soldan sağa) Tevfik Berkman ile Dr.Hamdi Berkman.*

Paşa Mektepleri yapılmıştır. Bunlardan başka köylerde Kültür Bakanlığı'nın kabul ettiği kroki dairesinde (plân, proje çerçevesinde) bir'den beş dershaneye kadar güzel ve muntazam (düzenli) birer mektep yapılmıştır. Bunlardan başka Kızılcaölük, Kızılhisar kasabalarında yapılan mekteplerle Çal'ın Ortaköy, Denizler, Acıpayam'ın Yeşilyuva, Yatağan, Tavas'ın Kızılca köylerinde yapılmış olan mektepler de anılmaya değer derecededir.

Yine Cumhuriyet'in ilânından beri Denizli'de bir Halkevi, bir Evkaf (Vakıflar) oteliyle Tapu Dairesi ve Memleket Hastahanesi'nin Dahiliye Pavyonu (İç

Hastalıkları Bölümü) yapılmış, Acıpayam'da yanan Hükümet Konağı'nın temelleri atılmış, Buldan'da Hastahane ikmâl edilmiştir (tamamlanmıştır). Sarayköy'de, Cumhuriyet'in ilânından sonra bir Belediye Dairesi ve bir Elektrik Fabrikası yapılmıştır.

Kadıköyü'nde (Babadağ'da) bir un fabrikası ve bir belediye binası ve bir kavaflar hali (Ayakkabıcılar Sitesi) ile bir umumî helâ yapılmıştır.

Buldan'da, Belediye tarafından bir Gazino ve bir Sinema Binası ile bir Sanatkârlar Binası yapıldı.

Çal'ın Zeyve ve Hançalar kasabala-

rında birer Uray (Belediye) Binası yapıldı.

Çivril'de Belediye Binası ve bir de Zahire Hali ile Yağ-Yoğurt Halleri yapılmıştır.

Acapayam'da bir Belediye Binası ve Fırka Binası ile Akalan'da bir Uray (Belediye) Binası ve bir Halk Okuma Odası yapılmıştır.

Şu yazdıklarımız, Cumhuriyet'ten evvelki Denizli ile Cumhuriyet'ten sonraki Denizli'yi gösterir bir Bayındırlık aynasıdır."

Öte yandan, Vasfi Bilge tarafından çıkarılan "Baba Dağ" gazetesinin, 29

*Dr.Hamdi Berkman'ın kızları ve oğlu (20 Mart 1955)
(soldan sağa) Büyük kızı Rezan Berkman (Gök) ile ortada Asuman İnci Berkman
(Soyer) ve oğlu Nüzhet Berkman*

Birinci Teşrin (Ekim) 1935 tarihli 37. sayısında, gene merhum Dr. Hamdi Berkman ile Necip Ali Küçüka ve diğer milletvekillerinin üstün çabalarıyla Denizli'de gerçekleştirilen hizmetler, rakamlar halinde, sayılara dayalı şekilde topluca gösterilerek, "İlimizde Cumhuriyet'in İlânından Sonra Yapılan İzerler" başlığı altında şunlar kaydedilmiştir:

Cumhuriyet'in ilânından sonra Denizli çevresinde bayındırlık, kültür, endüstri alanında yapılan izleri (çalışmaları ve ortaya konulan eserleri) ayrı ve tafsilatı (ayrıntısı) ile bu sütunlara sığdırmak kaabil (mümkün, yeterli) değil. Ancak bu sütunlar, toplu bir bilgi verebilmek gücünü taşımaktadır. Bu itibarla yapılan bütün işleri, aşağıya hülâsa (özet) olarak geçiriyoruz:

Cumhuriyet ile birlikte ilimizde 69 İlkokul, 1 Dispanser, 2 Hükümet Konağı, 9 Uray (Belediye) Yapısı, 72 Köprü ile 167 Menfez (Geçit) ve 51382 kilometre Şose yeniden yapmıştır.

127 Köprü ile 50 Menfez (Geçit) de tamir edilmiştir.

Bundan başka, 159.530 kilometre Şose Tamiri, 24.986 kilometre Yol Tesviyesi (düzenlemesi) ve 42.000 metre murabba (metrekare) Sokak Kaldırımı İnşaa yapılmıştır.

Yapı itibariyle de (bakımından da) 1 Sinema, 3 Elektrik Fabrikası, 2 Park, 1 Gazino, 2 Halkevi, 15 Halk Okuma Odası, 1 Köy Odası ve bir Umumî Helâ yapılmıştır.

Bu hülâsaya (özet bilgiye) şu noktayı da eklemek zarurî (gerekli)dir: İlimizde, yalnız Buldan ilçesi düşman istilâsına maruz kalmış (uğramış) olduğundan, 4 Eylül günü Buldan ilçesinin Kurtuluş Günü olarak kutlanmaktadır.

Ürünü ve endüstrisi ile ün alan ilimizin çok çalışkan olan halkına gelecek yıllarda daha verimli ve feyizli (bereketli) işler başarımı dileriz."

*

Sözlerime son verirken, yukarıda açıkça görüldüğü ve anahatları ile ifadeye çalıştığımız gibi; Denizli'de tıp,

sosyal hayat, eğitim, kültür ve siyaset alanlarındaki çok yönlü ve o ölçüde seçkin, değerli hizmetleriyle merhum Dr. Hamdi Berkman büyüğümüze ve bu vesileyle, kendisinin yanısıra şehrimize, ülkemize bütün emeği geçenlere rahmet dileklerimizle minnet ve şükranlarımızı sunuyorum.

KORE GAZİSİ ALBAY KADİR NURLU

Röportaj: Doç.Dr. Ercan Haytoğlu
Özge Altınoklu

Soldan Sağa: Kadir Nurlu, Gazeteci Abdi İpekçi,
Hayri Yener, Cemil Yücentin

Albay Kadir Nurlu

“ Annem, küçüklüğümde beri bana hep ‘Kadir Bey’ derdi. Bir gün ben çocukken çimenlerin üzerinde oynarken annem bana seslenmiş: ‘Kadir Bey, Kadir Bey..’ diye. Komşumuz Emine Hanım da annemin bu seslenişini duyarak ‘Komşu, Kadir Bey diyorsun, bu beyliği nereden buldu çocuk?’ demiş, annem de ona: ‘O, doğduğu geceden aldığı beyliği, o kadir gecesinde doğdu.’ demiş. İsmim ve soy ismimin bana hayatta daima şans getirdiğine inanıyorum. ”

Kadir Bey bize kendiniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Hasırcıoğulları diye anılan babamın ailesi Kazan'dan Tuna boylarına göç etmiş, Bulgar hududunda Sarıova'ya yerleşmiş, 1912 yılında Balkanlardan, Selanik üzerinden, Gülcemal vapuru ile göç ederek İzmir'e gelmişler, İzmir'den Denizli'ye gelerek Kayalık Mahallesi Erzurumlu Sokağına yerleşmişlerdir. Geldikleri dönemde hiçbir işi olmayan dedemler, etraftakilerin yardımı ile geçinmeye başlamışlar, sonrasında bir çeşme ustası babamı yanına almış ve ona meslek öğretmiştir. Babam daha sonraları belediye çeşmelerini tamir ederek hayatını kazanmıştır. Babam Recep Ağa, cepheden cepheye koşmuş, 23 yaşlarında iken koleradan eşini, annesini ve babasını bir günde kaybetmiştir. Babam yapayalnız kalınca mahalleli kendisine sahip çıkmış ve eşini Çanakale'de şehit vermiş olan annem Hatice Hanımla babamı evlendirmişlerdir. Milli Mücadele sebebiyle babam askere alınmış ve bu sebeple Afyon'a gitmiş, ben bu sırada, 1921 yılında Denizli'de dünyaya gelmişim.

Annem mahallede bahçıvan kızı, Şibir kızı, Cillov kızı, Tomaş kızı isimleriyle tanınırdı. Bir gün bize incir toplamak için ağaçtan düşerek kolu felç olan annem bu engeline rağmen bizi en iyi şekilde büyütüştür. Annem, küçüklüğümde beri bana hep “Kadir Bey” derdi. Bir gün ben çocukken çimenlerin üzerinde oynarken annem bana seslenmiş: “Kadir Bey, Kadir Bey..” diye. Komşumuz Emine Hanım da annemin bu seslenişini duyarak “Komşu, Kadir Bey diyorsun, bu beyliği nereden buldu çocuk?” demiş, annem de ona: “O, doğduğu geceden aldığı beyliği, o kadir gecesinde doğdu.” demiş. İsmim ve soy ismimin bana hayatta daima şans getirdiğine inanıyorum.

Eğitim yaşantınızdan bahsedebilir miyiz?

Babam eğitime çok önem veren bir kimseydi, 5-6 yaşlarındayken Denizli'de Kız Meslek Lisesi ben yaşlardaki çocuklara bakan bir kreş gibi hizmet veriyordu. Babam da beni oraya verdi ve ilk eğitim hayatım böylelikle başladı. O günlerden hatırladığım, okulda bize şarkı söyledikleri ve uyuttukları idi. Ben de bu durumdan sık sık babama şikâyetinde bulunurdum. Daha sonra babam beni yeri Bayramyeri Caminin yanında olan, Hacı Fakı'dan Mustafa Hoca'ya verdi. Burada 1928'deki harf inkılâbına kadar eski yazı ile 1928'den sonra ise yeni harflerle eğitim almaya başladım. İkinci sınıftan üçüncü sınıfa geçtiğimde durumum gayet iyiydi, üçüncü sınıfta babam beni Kayalık Mektebine kaydettirdi. Mustafa Hocanın okulunda hiç matematik görmediğim için sıkıntı yaşadım, o sene Rıza Bey isminde bir hocamız babama, “Recep Ağa senin oğlan matematik bilmiyor, bir sene bırakalım onu öğrensin.” deyince üçüncü sınıfı tekrar etmek zorunda kaldım. Üçüncü sınıfı Naime Hoca Hanımda okudum. 10 yaşında ilkokulu bitirdim.

Sonrasında, iki şahit ile yaşım büyütülerek ortaokula kaydım yapıldı (Denizli Lisesi). Benim ortaokulda okuduğum yıllarda Tefik Kuranel müdürümüzdü, daha sonra Sacit Bey müdür olarak geldi. Hatırladığım öğretmenlerim Avni Bey, Kel Hasan (müzik), Bodur Kemal (tarih), Aksak Timur olarak bilinen Hayrettin Hoca (matematik) ve Sarı Mediha (matematik) idi. Ortaokulda ömür boyu sürecek çok iyi arkadaşlıklar edindim. Cafer Sadık (Abalıoğlu), Halit (Haznedar), Tarık (Kozanoğlu) ve şu anda soyadlarını hatırlayamadığım Cahit, Güzide, Semih ve Türkan adlı arkadaşlarım vardı.

Ortaokulu bitirdiğim yıl ailem çok

Kore Savaşı'nda Bir Subay

Kare Savaşı'nda Cephe Yolunda Nehirden Geçiş

fakir olduğu için askerî liseye giderek onları benim yükümden kurtarmak istedim. Bursa Askeri Lisesine (Işıklar Askeri Lisesi) müracaat ettim, 15 gün bu okulun kursuna gittim. Okul için aldığım raporda ciğerlerimde *kireçlenmiş galbiyon (verem mikrobu)* olması sebebiyle okula kabul edilmedim. Bu kez verem olduğumu düşünerek endişelendim, ancak bu endişeyi kısa sürede üzerimden attım ve eğitimime devam etmeye karar verdim ve yine Denizli Lisesine kayıt yaptırdım. Ancak liseye devam ederken kendi kendime: "Kadir sen fakir bir ailenin çocuğusun, para kazanman gerekli!" dedim ve lise eğitimimi yarıda bırakarak Milli Eğitim Müdürüne çıktım, "öğretmen vekili olacağım ben" dedim. O zamanlar ortaokul mezunu olmak çok önemli. Ortaokulu bitiren dilerse öğretmenlik yapabiliyor. Bu isteğim kabul oldu ve beni Güney'e gönderdiler. Bekâr olduğum için ev bulamadım ve geceleri okulda bir masanın üzerinde uyumak zorunda kaldım. İlkokul dördüncü sınıfların öğretmenini olarak burada bir ay görev yaptıktan sonra hastalandım, Doktor Behçet Uz'un kardeşi Nuri Ağabey de Güney'de idi. Ona, "çok hastayım ben burada yapamayacağım" dedim. Bir taksi ile Buldan'a, oradan otobüsle

Denizli'ye gittim. İyileştikten sonra bir daha Güney'e dönmedim ve öğrenimime devam etmek için ilk dönemin bitmesine az bir zaman kala tekrar Denizli Lisesine kaydoldum. İlk dönem devamsızlıktan dolayı düşen notlarımı, ikinci dönem çok çalışarak yükselttim.

Lise hocalarımdan kimya öğretmenini Cemal Yeşilada'yı, matematik öğretmenini Raşit Moca'nı, felsefe öğretmenini Şevket Acuner ve fizik öğretmenini Kadir Bey'i hala sevgiyle hatırlıyorum. Lise 2'de en yakın arkadaşım Cafer Sadık (Abalıoğlu) ile kısa bir süre için ayrı düşmek zorunda kaldık. Çünkü arkadaşım, felsefe öğretmenimiz Şevket Acuner ile arasında yaşanan problem sebebiyle kaydını Eskişehir Lisesine aldırdı.

Ertesi yıl, 19 Mayıs kutlamalarında beyaz tulumlar içerisinde gördüğüm, sonradan *Türk Kuşu* diye anıldıklarını öğrendiğim genç grup dikkatimi çekti. Soruşturunca o grubun Eskişehir'den İnönü kampından gelen havacılar olduğunu öğrendim. O anda İnönü kampına gitmek aklıma düştü. O senenin yazında İnönü kampına gittim. Can ciğer arkadaşım Cafer'in Eskişehir'de olması da gidişimde etkili olmuştu. Orada Abdurrahman Hocadan üç ay boyunca planör eğitimi aldım. Zaman yetmediği için ancak B brövesi alabildim. Üçüncü

sınıfta tekrar kampa giderek A brövesi aldım.

1940 yılında liseden mezun olduktan sonra İnönü kampında tanıştığım arkadaşlarım ile Harbiye'ye gitmeye karar verdik. Ancak ailemde Denizli'den Ankara'ya beni gönderecek para yoktu. Annem benim için beslediği koçu sattı ve böylelikle ben Ankara'ya gitme fırsatı buldum. Acıpayamlı Mevlüt, Burdurlu Ahmet ve ben, üç kişi Ankara'ya gittik. Diğer iki arkadaşım Yüksek Ziraat'ın imtihanına girecekti. Benim aklımda ise Harbiye vardı. Varınca "siz gidin, ben sonra gelirim" diyerek bu arkadaşlarımın yanlarından ayrıldım ve kamptaki arkadaşlarımla buluştum. Birlikte Harbiye'ye gittik. İçeri girdiğimizde Harbiye'de subaylar müracaat edenleri kayıt kabulde sınıflara ayırıyordu (kara, hava, deniz). Bursa Askeri Lisesinden aşına olduğum bir yarbayı orada gördüm, yanına gidince bize siz ne bekliyorsunuz orada, dedi. Biz hep birlikte "biz havacıyız" dedik, bu sayede bizi havacı sınıfına ayırdılar.

Öğrenciliğim sırasında piyade stajı yapmak için üç aylığına Çankırı'ya gittim. 1941 yılında gittiğim Çankırı Çerkeş'te büyük bir deprem felaketi yaşandı, adeta bütün Çerkeş yıkıldı, ancak bizim kaldığımız taş bina yıkılmadı.

Geril Mc Ree Gemisi Pusan Limanı Rıhtımında

Geril Mc Ree Gemisi Kore Yolunda, Soldan Sağa Oturanlar: Yüzbaşı Natık Poyrazoğlu, Geminin Katanı Parks, Kadir Nurlu.

İzdihamda yaralananlar dışında hiçbir kayıp verilmedi. Harp okulunu asteğmen olarak bitirdim.

Amerika'ya gidişiniz nasıl oldu?

Mezuniyet sonrasında bizi tekler ve çiftler olarak ayırdılar, tekler İngiltere'ye çiftler Amerika'ya gidecek dediler. Ben 46 numaralı öğrenci olduğum için Amerika'ya gidecekler arasındaydım. Harbiye'de yabancı dilimiz Fransızca idi. Bu nedenle Amerika'ya gitmeden önce bizi Eskişehir'e hava okuluna gönderdiler. Burada bizi İngilizce, elektrik, haritacılık, meteoroloji ve bakım eğitimlerine tabi tuttular. Amerika'ya gidinceye kadar birkaç ay Eskişehir'de kaldık.

1944 yılında Amerika'ya gitmek için trenle yola çıktık. Halep, Beyrut, Tel Aviv, oradan da Kahire'ye vardık. 50 kişiden oluşan grubumuzu çölde *Hakstep* adında bir kampa aldılar. Kahire'nin merkezinden epey uzakta bulunan bu kampta iş gücü olmadan vakit geçirmek çok zor oldu. Kahire'ye gezmeye gittik, buradaki manzara beni epey üzdü, çünkü Araplar elleriyle çöplerden yiyecek topluyordu. Bir gece Grand Palas otelde konakladık ve sonrasında kampa döndük. *Hakstep* kampında geçen bir haftanın ardından Amerika'ya gitmek

"Denizli Lisesi'nde ortaokulu okuduğum yıllarda Tefvik Kuranel müdürümüzdü, daha sonra Sacit Bey müdür olarak geldi. Hatırladığım öğretmenlerim Avni Bey, Kel Hasan (müzik), Bodur Kemal (tarih), Aksak Timur olarak bilinen Hayrettin Hoca (matematik) ve Sarı Mediha (matematik) idi. Ortaokulda ömür boyu süreceğim çok iyi arkadaşlıklar edindim. Cafer Sadık (Abalıoğlu), Halit (Haznedar), Tarık (Kozanoğlu) ve şu anda soyadlarını hatırlayamadığım Cahit, Güzide, Semih ve Türkan adlı arkadaşlarım vardı."

üzere kargo uçağı ile yola çıktık. Uçak yolculuğum esnasında savaşın (II. Dünya Savaşı) yakıp yıkıp harap ettiği evler, tanklar, vs.. gördüm. Amerikalılar İtalya'ya çıkmış haberini duyduk, bu arada uçağımız Tunus'a indi. Arkasından tekrar havalanarak Kazablanka'ya gitti, üç gün bir otelde kaldık. Burada *Fransızlaşmış Pejmürde Araplar* gördüm. Üç günün sonunda savaş yaralılarını taşıyan bir gemi ile Atlantik'e açıldık. Bir Alman denizaltısı haklayacak mı bizi diye diye sekiz günde Atlantik'i geçtik. Bizi Batı Virginia'da Newport News'e götürdüler. Daha vapurdan inmeden gördüğümüz büyük binalar, yollar, arabalar karşısında hepimizin ağzı açık kaldı. Gemiden inmeden kumanyalarımız verildi. Daha sonra trenle Sinsinati, Atlanta, Mississippi ve oradan Texas Saint Antonio'ya gittik, Cadet Centre'a vardık. Bizi SACC'a (Saint Antonio Cadet Centre) yerleştirdiler. Burada üç ay boyunca ikmal eğitimi verdiler, bu eğitim İngilizce ve elektrik derslerini içeriyordu.

El Paso'da Uvaldi'de uçuş eğitimi almaya başladık. İlk uçuşumu PT19 ile yaptım ve ilk bröveni aldım. Temel eğitimin ardından Basic 13 uçağı ve yıldız motorlu uçak ile uçtum. Son bir solo uçuştan sonra kendi isteğimle uçmayı

Kore Savaşı'nda Bir Subay

bıraktım, bir daha da pilot koltuğuna oturmam. Artık karacı olmaya karar vermiştim. Eğitimin ardından ülkeme dönmek için yola çıkmak üzere Washington'a gittim. Türkiye'ye dönecek vapuru beklerken, üç ay burada gezme ve Amerikan kültürünü tanıma fırsatı buldum. Washington'da kaldığım sürede New York'u da gezdim. Ülkeme olan özlemim artmıştı, bu özlemi 9. caddede bulunan, Rumlara ait olan, Türk yemekleri yiyebildiğim lokanta ile gidermeye çalıştım. Nihayet üç ayın sonunda gemi ile ülkeme doğru yola çıktım. Gemide bulunduğum esnada asteğmenlikten teğmenliğe terfi ettiğimin haberini aldım. Napoli'ye kadar gemi ile geldikten sonra uçakla Kahire'ye geçtim. Kahire'den Türkiye'ye döndüm ve Denizli'ye geldim.

Amerika'dan sonra, Türkiye'ye dönünce neler yaptınız?

Karacı olduğum için Çankırı'ya piyade

okuluna atandım. Sonrasında altı aylığına Zonguldak'a alaya gönderildim. Zonguldak'ta takım komutanı olarak görev yaptım. Orada görev yaptığım sırada arkadaşlarım ve komutanlarım bana zaman zaman *Amerikalı* bazen de *Teksaslı* diye hitap ederlerdi. İkmal eğitimime devam etmek üzere Çankırı Piyade Okuluna geri döndüm. Çankırı'dan İstanbul'a Silivri yakınlarında bulunan Celaliye'ye 16. Havan Bölüğüne atandım. Celaliye'de altı ay kaldıktan sonra Kemerburgaz'a gittim. Bir süre sonra Kars Damal'a 6. Tabur Bölük Komutan Vekili olarak tayin edildim. 1945-1946 yılları arasında 40 kilometreden oluşan sınır hattını bölüğümle birlikte gözetleme görevini üstlendim. Çiftalan'da, Kısır Mandıra'da görev yaptıktan sonra İstanbul Rami'ye geldim. Orada bağlar içinde bir ev buldum ve ailemle birlikte düzenimi kurdum.

Kore Savaşı'na nasıl katıldınız?

Rami'ye geldikten üç ay sonra 1950 yılının Haziran ayında Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması sebebiyle Birleşmiş Milletlerin karar aldığını öğrendim. Birleşmiş Milletler Güney Kore'ye yardım için üye ülkelere çağrıda bulundu. Türkiye de bu çağrıya olumlu cevap verdi ve hazırlıklar başladı. Aralarında subay arkadaşlarımın da bulunduğu birçok asker Güney Kore'ye gitmek için dilekçe verdi. Ben kızım Nazan'ın dünyaya yeni gelmiş olması nedeniyle başvuruda bulunmamıştım. Ancak sonrasında "ben niye gitmiyorum" dedim ve gitme kararı aldığım esnada arkadaşlarım bana "senin zaten irtibat subayı olarak emrin geldi" dediler. Bunun üzerine kayıncımdeme haber göndererek, kendisinden İstanbul'a gelmesini rica ettim. Ailem için planım, beslediğimiz kümes hayvanlarının satılarak onların Denizli'ye dönmeleri idi. Ailemden, emir aldıktan 48 saat sonra ayrılmak durumunda kaldım.

Haydarpaşa İstasyonu'na gittim, bir daha dönemeyeceğimi düşünerek son bir kez baktım ülkeme. Bu nedenle yalnızca bende hatırası olan önemli eşyalarımı yanıma almıştım.

Tuğgeneral Tahsin Yazıcı Çadırının Önünde(25.09.1951)

Sağda Tahsin Yazıcı, Solda Min Kisik

Peki yolculuğunuz nasıl geçti?

Haydarpaşa İstasyonu'na gittim, bir daha dönemeyeceğimi düşünerek son bir kez baktım ülkeme. Bu nedenle yalnızca bende hatırası olan önemli eşyalarımı yanıma almıştım. Haydarpaşa'dan Ankara'ya yola çıktım. Ankara'da doğru Yıldırım'a yani Etimesgut'a gittim. Burası toplanma yerimizdi. Tam anlamıyla bir curcuna yaşanıyor, askerler, subaylar bir keşmekeş içerisinde oradan oraya koşuşturuyorlardı. Baktım ortalık karışık, ben irtibat subayım diyerek doğruca Tuğay Komutanı Tahsin Yazıcı'nın* yanına gittim. Orada I. Kore Tuğayı Kurmay Başkanı olan Selahattin Togay ve Harekat Şube Müdürü Binbaşı Faik Türün ile tanıştım. Birkaç gün içerisinde nihayet, 241. Piyade Alay Komutanı yardımcısı Natık Poyrazoğlu komutasında trenle Ankara'dan İskenderun'a doğru yola çıktık. İskenderun'a varduktan sonra, bizi Kore'ye götürecek gemiyi beklemeye

başladık. Ve nihayet 5 Eylül 1950'de ABD'ye ait Kaptan Park'ın komutasındaki Geril MC Ree** gemisi ile yola çıktık. Gemide, Amerikalılarla irtibatı İhsan Gürkan ile ben sağlıyordum. Natık Poyrazoğlu'nun tercümanı olarak burada görev yaptım. Gemi asker doluydu, subaylar kamaralarda kalıyorlardı. Gemide askerlere A4 makinalı tüfek eğitimi veriliyor, hiç durmadan temizlik ve atış talimi yaptırılıyordu. Bu talimde geminin kış tarafına bağlanan hedefe yönelik atışlar yapılıyordu. Yolculuğun ilk molası Mısır'da verildi. Süveyş Kanalı ağzında bir süre bekleyen gemimize hediyelik eşya satmak üzere Mısırlı satıcılar küçük kayıklarla yanaştı. Kanalı geçtikten sonra Kızıldeniz'de yol almaya başladık. Bir yerde "burası Cidde arkası Mekke Medine" dediler. Ben de arkadaşlarıma "yarı hacı olduk deseniye" dedim. Kızıldeniz'den çıkarak Hint Okyanusuna açıldık. Hint Okyanusunda gemimiz dev dalgalarla boğuştu. Okyanusun hırçın dalgaları güverteye

vuruyordu, denizle ilk defa tanışan askerlerin midesi ağzına gelmişti, bizler onları yatıştırdık. Sonra Sirilanka'ya ulaştık. Kaptan, Natık Poyrazoğlu, İhsan Gürkan, Amerikalı süvari ve bizim piyade müşavirimiz ile birlikte karaya çıktık.

Orada ilk defa kobranın oynatıldığını gözlerimle gördüm. Dikkatimi ada'nın çok yeşil ve düzenli bahçeleri çekti. Yediğimiz yemeğin ardından gemimize geri döndük. Ardından Singapur'a ulaştık, ormanların görüntüsü beni büyüledi. Sonrasında Formoza Adasına (Tayvan) ve oradan da daha kuzeye ilerledik. Yaklaşık 40 günlük yolculuğumuzun sonunda 17 Ekim 1950 tarihinde Pusan'a vardık.

Kore'deki ilk izlenimleriniz nedir?

Bizi orada belediye başkanı ve şehrin ileri gelenleri karşıladı. Karşılayanlar arasında Türkiye'nin birleşmiş milletler elçisi de bulunuyordu.

Geminin merdivenlerinden iner-

Albay Kadir Nurlu'nun arşivinden

ken etrafıma baktım ve her yerde savaşın acı izlerini gördüm. Natick Poyrazoğlu'ndan sonra ilk Türk olarak Kore topraklarına ayak bastım. Oradan bizi Taegu'ya götürdüler. Daha önce üniversitenin bulunduğu binaya bizim tugayı yerleştirdiler. Burada on beş yirmi gün kaldık ve Amerikalıların havanları, A4 makinalı tüfekleri ve diğer tüfekler ile ilgili eğitim aldık. Ben bu arada çevremi tanımaya da zaman ayırıyordum. Bu sayede Albay Min Kisik ile tesadüfen tanıştım. Meğerse kendisi tümen komutanıymış, albay rütbesiyle yeni mekanize tümen yapıyormuş. Sokaklarda yürüdüğümüz sırada yakınımda bir cip durdu. Cipten inen Kore subayı yanıma geldi ve bize kim olduğumuzu sordu. Ben de "biz Türk'üz" dedim, komutanın yanına gitti, bilgi verdi. Komutanının bizi yanına çağırdığını söyledi. İşte o komutan Min Kisik idi. Kendisi bize "ben sizi misafir edeceğim" dedi ve bizi karargâhına götürdü. Çok güleç yüzlü, neşeli bir insan izlenimi veren Min Kisik harita önünde bize çetelerin ve Kuzey Kore askerlerinin durumu hakkında bilgi verdi. Sonra bizi evine götürdü. Çiçekler içinde bir bahçeden sonra, ayakkabılarımızı çıkararak sade bir salona girdik. Salonda kanepeler ve yer minderinden başka bir eşya yoktu. 32 yaşında albay olarak tümen komutanlığı yapan bu genç subay, arkada-

şımın beni çok etkilemişti. O da farkına varmış olmalı ki ben sizin ordunuzda olsaydım siz bana hangi rütbeyi verirdiniz diye sordu. Kendisi 32 yaşında, ben ise 28 yaşındaydım, o albay ben üsteğmendim. Yanıt olarak kendisine "yüzbaşı rütbesi verirdik" dedim. Konuşma esnasında bizim tugayı ziyaret etmek istediğini söyledi ve ertesi gün bizim tugaya geldi.

Cepheye geçişiniz ve Kunuri Savaşı nasıl oldu?

Savaş berbat bir şey çocuklar, savaş çok zor çocuklar! Kore'de geçen günlerimi anlatsam bir kitap olur sanıyorum. Ben size savaşın bende iz bırakan yerlerini ve önemli anlarını aktarmaya çalışayım.

15 günlük eğitimin ardından tugayımız Keson'a, 38. paralele doğru yola çıktı. Kuzey Kore'ye desteğe gelen Çinli çetelerle bizim ileri kuvvetlerimiz çarpışmaya başlamışlardı. Biz de Keson'dan Piyongyang'a geçtik. Piyongyang kenti yanmış, yıkılmış bir haldeydi. Piyongyang'ı geçtik, kasım ayıydı, hava çok soğuktu, Kunuri istikametine doğru yola çıktık. İkinci Amerikan tümeninin ihtiyatı(yedeği) olduk. Bir vadide pirinç tarlalarının arasına çadırlarımızı kurduk. İlk gün, daha sabah olmadan tugayımıza görev verildi. Touchon istikametine güçlü Çin ordusu ile karşı karşıya kalan II. ROC (İkinci Güney Kore

Kolordusu)'a destek gerekiyordu. Benim istihbarattan öğrendiğim kadarıyla 380.000'in üzerinde Çin askerinden 38. Çin Ordusu Yalu'yu geçmiş ve II. ROC'u (II. Güney Kore Kolordusu) tamamen dağıtmıştı. Sabahleyin Amerikan 2. Tümen Komutanı bize "Tongjon istikametindeki II. ROC'a destekleme yapın!" emrini verdi. Motorlu ve yaya olarak iki koldan Tongjon istikametine yola çıktık. Ben Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı'nın tercümanlığına geçtim. Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı, Faik Türün, Selahattin Togay ayrı ciplerde hareket halindeyken ben de arkalarından dördüncü bir ciple onları takip ediyordum. Tahsin Bey bana "sen Amerikalı muhabere yüzbaşı ile altı tonluk 399 telsizi ile irtibatlı bulun" dedi. Ben de komutanımın emriyle Amerikalı Yüzbaşı Lorenzo ile çalışmaya başladım. Bu arada ikinci bir görev aldık. Şu anda tam hatırlayamıyorum, 9. kolordunun çekilmesini sağlamak için düşmanın geciktirilmesi görevi bize verildi. Verilen emri uygulaması güç görünüyordu, 1.500 muharip ile 40 kilometrelik bir alanda Çinlilere nasıl karşı koyacağımız meçhuldü.

Bir orman içinden geçen sağ tarafı şarampol, sol taraf bayır, dar bir yoldayız. Yoldan ancak bir cip veya bir Dodge veya zar zor 6 tonluk Mack kamyonu geçebilirdi. Hatırladığım şu;

Sağda Tahsin Yazıcı, Solda Min Kisik

29 Kasım 1950 Bayram Kutlaması-Taegu

Kore'de Türk Subaylarının Karşılama Töreni

ileriye Üsteğmen Kamil Doğan komutasında (sınıf arkadaşım) Motorize Birlik Takım Keşif Komutanı olarak çıkarıldı. Karargâh olarak öyle bir yerdedik ki, 399 Telsiz Mack Kamyonu daha ileriye geçemezdi. Bir yol kavşağında park mecburiyetinde kaldık. Kolordu ile irtibat bazen kesiliyordu ve zaten doğru dürüst bir haber alamıyorduk. Düşman hakkında ise tek haber kaynağımız motorlu keşif takımı idi. Rahmetli sınıf arkadaşım Kamil Doğan Tongjon'a 10 km. kadar yaklaşmıştı ve bize telsizle şöyle haykırıyordu:

"Tugayın her iki yönünden görebiliyorum, akın akın iki alay Çinli birliği tugayın arkasına doğru akıyor!" Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı'ya durumu bildirdim, aynı zamanda Yüzbaşı Lorenzo da kolordu karargâhına bilgi verdi, çok geçmeden topçu keşif ve irtibat uçağı pilotu; sevgili sınıf arkadaşım Üsteğmen Ertuğrul Sabuncu da aynı durumu teyit eden telsiz haberini bize ulaştırmıştı. Artık her şey ayan beyan anlaşılmişti. Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı motorlu araçların çekilmesi emrini verdi ve çekilmeye başlandı. Yol çok dardı. Geri çekilme emri verildi ama nasıl geri çekileceksin?

Yaya birlikler ve cipler dönüş yapıp geriye çekilmeye başladı. Ben generalin arkasındaki cipte bulunuyordum. Epeyce bir zaman sonra geri çekilmeye

başlandı. Çünkü Tahsin Yazıcı inatçı bir Arnavut'tu! Kendisi çekilmeyi öneren subaylara, "ben kolordudan emir almadıkça çekilmem" diyordu.

Geriye hareket edildi, 6 tonluk istihkâm ve muhabere kamyonları dönüş çabasında bulundularsa da başaramadılar. Kavşak çok dar dönüş manevrası yapmak imkânsızdı. 5-6 km. geride Wavon vadisine kadar geldik.

Bu sırada Amerikalı Albay Gambi "Lu-lu" diyerek beni cipin yanına çağırdı (Kendisi Nurlu demeye dili dönmediği için bana "Lu-lu" diye hitap ediyordu). O sırada cipin içerisinde her yeri parçalanmış bir asker gördüm. Selahattin Togay yanımıza geldi, bana, sen çekil arabayı ben kullanacağım, dedi. Etraf bir cehennemdi. Çok yakınımızda patlayan havan top mermi parçaları vızıldayarak uçuyordu. Henüz 100 metre yol alabiliştik, bizi koruyan tank bölüğü ateş etmeye devam ediyordu. Yol tıkanmıştı, bütün araçlar sağlı solu park halinde idi, hareket imkânımız yoktu. Artık *canını kurtaran kaptandı* düşüncesinde idik. Herkes ateşten korunmak için oraya buraya koşuyor, kendilerini şarampollere atıyordu. Ben irtibat subayı olduğum ve herhangi bir eratım olmadığı için bağımsız hareket edebiliyordum. Adeta bir silahım, bir de ben vardık. Arabadan önce Selahattin TOKAY sonra sağımdaki er aşağıya

atladı, ancak o zaman farkına vardım, şoförüm boynundan şarapnel parçası ile yaralanmıştı. Sıcaklığı ile acı duymamıştı. Selahattin Togay bir hendeğe ben bir hendeğe kendimizi attık. Hendeğe Çinlilere esir düşeceğim hissiyle endişeye kapılıp intihar etmeyi düşündüm ancak çocuğum gözlerimin önüne gelince vazgeçtim.

Şarampolde etrafıma bakındım. Tank Bölüğü yerindeydi. Ancak etrafımda ne subay ne de bir er göremiyordum. Herkes kendini korumakla meşguldü. Benim bir birliğim yoktu. Karargâh subayları da görünürde yoktu. Ancak kendi inisiyatifimi kullanmak gerekiyordu. Bu olaylar birkaç saniye içinde alınacak kararla geçirilebilir ve canımı kurtarabilirdim. Karar verdim. Kunuri yolu paralelinde ormanlık içinden geriye kendi birliklerimize ulaşacaktım. Tek başıma harekete geçtim, şunu belirteyim ki, hava soğuktu ve hepimiz açtık. Amerikan miflonlu pardösü (palto) ve 45 kalibrelik bir tabanca vardı üzerimde. Hatırladığım, ormanda 500-1000 metre kadar koştum. Açıkta henüz yığılmış pirinç sapları bulunan pirinç tarlalarından geçtim, aralıklarla sağdan soldan ateş geliyordu, ben koşuyordum. Bir taraftan da solumdan Kunuri yolunu kapayan tepeler üzerindeki düşmana *dalış* yapan Amerikan uçakları görünüyordu. Pirinç tarlaları

“(.. .) Açıkta henüz yığılmış pirinç sapsarı bulunan pirinç tarlalarından geçtim, aralıklarla sağdan soldan ateş geliyordu, ben koşuyordum. Bir taraftan da solumdan Kunuri yolunu kapayan tepeler üzerindeki düşmana dalış yapan Amerikan uçakları görünüyordu. Pirinç tarlaları bulunan açık araziye koşarak geçtim. Bu arada sağdan soldan koşuşan Amerikan ve Türk erlerini de görebiliyordum. Karşıma yaklaşık 10 metrelik küçük bir tepecik çıktı, kendimde tırnaklarımla tırmanma gücünü buldum, çok yorulmuşum. Cebimde bulduğum bir adet çikolata bana güç vermişti. Tepe üzerinde gördüğüm manzara: Bir ağaç kütüğü, üzerinde 2. Tabur Kıdemli Binbaşı Ziya ve ismini hatırlayamadığım yüzbaşı oturuyor. Ziya Binbaşı bana “Oturla, dilin çıkmış.” dedi. Oturacak zaman değil komutanım dedim. Oturacak zaman değil komutanım dedim. (.. .)”

bulunan açık araziye koşarak geçtim. Bu arada sağdan soldan koşuşan Amerikan ve Türk erlerini de görebiliyordum. Karşıma yaklaşık 10 metrelik küçük bir tepecik çıktı, kendimde tırnaklarımla tırmanma gücünü buldum, çok yorulmuşum. Cebimde bulduğum bir adet çikolata bana güç vermişti. Tepe üzerinde gördüğüm manzara: Bir ağaç kütüğü, üzerinde 2. Tabur Kıdemli Binbaşı Ziya ve ismini hatırlayamadığım yüzbaşı (bölük komutanı olması muhtemel) oturuyor. Ziya Binbaşı bana “Oturla, dilin çıkmış.” dedi. Oturacak zaman değil komutanım dedim, ancak çok yorgun olduğum için kısa bir müddet dinlendim. Fakat, telaşlı yapım nedeniyle daha fazla orada bekleyemedim ve gitmeye karar verdim. Geriye tek başıma gidemeyeceğimi düşündüm, oradan geçen Türk ve Amerikan erlerini durdurdum. Ben Üsteğmen Kadir Nurlu, sizlerden birer manga yapalım ben de takım komutanı olacağım, böylelikle düşmanın arkasından daha güvenli geçeriz dedim. İki manga ortalarında ben hareket ettik. Saat 21.00-22.00 civarı tahmin ediyorum. Ormanların arasından, yamaçtan ilerlemeye başladık. Pek uzak olmayan bir köyün yakınından geçiyorduk, bağırılmalar, yüksek sesle konuşmalar duyuyorduk. Çok sakin bir şekilde oradan uzaklaştık. Epey yol almıştık, bir ara top sesleri duyduk, Amerikalı erler bu seslerin 35. Top Taburuna ait olduğunu söylüyorlardı. Bilmiyorum daha epeyce yürüdük, ormanda altı saat durmadan ilerledikten sonra 35. Top Taburu erleri ile karşılaştım. Onlara Türk subayı olduğumu söyleyerek yaklaştım. Beni hemen tabur komutanı karargâhına götürmek istediler. Aç ve perişandım, bir buzlu fasulye konservesi açtılar, buzlu da olsa hemen yedim, açlığımı giderdim.

Tabur Komutanı yarbaydı, bana “Üsteğmen geride ne var ne yok?” diye sordu. Ben de içinde bulunduğum durumun tesiriyle “Karargâh cinlere kaldı, tugaydan birkaç er ve ben kurtuldum şu anda yalnızca.” dedim. Tabii bitkinim, bana üzülmememi, daha önce ona, 200 kadar Türk subay ve erinin karargâhta olduğunun iletildiğini söyledi.

Amerikalıların karargâh çadırında sobanın yanına oturdum. Benden önce gelen subay ve erleri gördüm, bugün hiçbirisini hatırlamıyorum. Sabah saat 04.00-05.00’da 35. Top Taburuna çekilme emri verildi, ben de onlarla birlikte Kunuri Köprüsü istikametinde bir rö-

morkun üzerinde yola çıktım, bir saat kadar yol aldık, köprüyü geçerken uzaktan kolları ay yıldızlı, peçli (kollara dikilmiş sembol) Türk askerlerini gördüm. Römorktan atlayarak onlara doğru koştum. Karşımda beş-on kadar subay ve Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı, Kurmay Yarbay Selahattin Togay, Kurmay Binbaşı Faik Türün ve iki yüz kadar erat. Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı kollarını açmış, “Sen sağ mısın Nurlu?” diye bağıyordu. “Evet komutanım, sağım!” dedim. Durumumu anlattım, mutlu olduğumu görmüştüm. Komutanım, siz buraya nasıl geldiniz diye sordum, Amerikan tank bölüğü gelerek bütün yolu açtı, biz de onları takip ederek oradan çıkabildik, dedi. Ben beklediğim için altı saat koşmuşum oysa tank bölüğü gelerek araçları sağa sola devirerek yolu açacakmış, bilemezdim.

Açtık, soğuktan üşümüş, pejmürde bir durumda idik. Karargâh çadırı acele kuruldu, içine girdik kimsede uyku yoktu. Korku ve heyecan vardı. Henüz tek bir silahımız dahi mevziye sokulamamıştı, karanlıkta gelmiştik. Her ne kadar bazı açık yerlerde mevzilenen birlik mensupları varsa da yeterli değildi. Etraf zifiri karanlıktı, saati iyi hatırlıyorum, 2-4 arası idi. Büyük bir ateş başladı, bir ara atışın geliş istikameti belli değildi. Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı, hemen yardıma gidelim, dedi, ama karargâhta harekâtın nasıl yapılacağına bir türlü karar verilemedi. Sonuçta yardıma gitmenin imkânsız olduğu anlaşıldığı için yardım gönderilemedi. Çünkü yardımın da hiçbir faydası olmayacaktı.

Orada beklemek, zaman harcamak kendimizi zora sokmak demekti. Yeni bir tertiplenme, organizasyon başladı. Birlikler yeniden teşkil edildi, komutanları tayin edildi. Çekiliş güzergâhları belirtildi. Pyongyang ve Seul istikametinde hareket edilecekti. Bu çekilmede iki güzergâh istikameti vardı. Sinanju ve Anju yolu. Sinanju yolunu düşman kesmiş olabilirdi ve hakikaten sonradan öğrendiğimize göre Sinanju istikametini kullanan birliklerimize düşmanın uzaklardan açtığı atışlarıyla zayıt verilmişti. Birliğin çoğu bu güzergâhı kullanıyordu. Anju istikametinde düşman yoktu. Ben de bir cip içinde ordonat binbaşı ve diğer bir subay ile bu yolu takip ettim. Hiçbir güçle karşılaşmadık. Muntazam bir çekilme başlamıştı. Yolda İngiliz tugayı mensupları ile de karşılaştık, Pyongyang

stikametinde çekilmeye devam ettik. Seul yolu üzerinde olduğumuzu, Pyongyang'ı geçtiğimizi anladık, geri döndük Pyongyang'da tugayı bulduk, onlara katıldık. Tugayda 200 kadar subay ve erat vardı. Birçok subay ve erler diğer dost birliklerle geriye hareket etmiş, henüz **toparlanma** fırsatı bulamamışlardı. Her şey noksan, araç yok, teçhizat noksan, birliklerin başında subay ve komutanları yoktu. Pyongyang'da da fazla kalmadık. Seul'e doğru yürüyüşe geçtik ve Han nehrini geçerek yeniden tertiplenmek, teçhizat ve araç noksanlarımızı temin ve eğitim noksanlığımızı gidermek için 15 km. kadar güneyde ihtiyata alındık. Daha sonra Kuzeye taarruzumuz yeniden başladı ve Albay Celal Dora*** ile de bire bir çalışma imkanı buldum. Kendisinin bana verdiği görevleri başarıyla yerine getirdim.

Sonuçta askerlerimiz şehit olmuşlar ve esir edilmişlerdi. Hava çok soğuktu, geride kalan birliklerimizden de düşmandan da hiçbir iz yoktu.

Şehit olanlar arasında saygıyla andığım iki onurlu subaydan söz etmek istiyorum. Yüzbaşı Kaya Aldoğan ve Üsteğmen H. Hilmi Akdemir Kunuri Savaş'ında el bomba sandıklarını yanlarına alarak durmadan bomba fırlatmış ve yaralanmışlardı; yaraları çok ağırdı, kendilerine yardım etmek isteyen erlere bizden umut yok, kendinizi kurtarın diye seslendiklerini biliyorum. Ve sonra onları kaybettiğimizi öğrendim. Şehit olmadan bir gün önce H. Hilmi Akdemir'in bana söylediklerini unutamıyorum: "Nurlu iki silahla dolaşıyorsun, birini bana ver." demişti ben de Kırıkkale yapımı tabancamı ona vermiştim, diğer silahım ise hala benimledir.****

Çekilmede, askerin morali bozuluyor, çünkü en yakın arkadaşınızı, birlik komutanınızı, şehit, yaralı ve esir olarak; birçok sevdiklerinizi geride bırakmış olarak dönüyorsunuz. Yukarıda da belirttiğim gibi, Araç, gereç ve yiyecek stoklarımız erimişti. Düşmanın morali ise yüksekti.

Bu savaşta hiçbir taktik plan uygulanmamış, uygulanamamıştır. Bunda en geçerli nedenin, aldığı göreve göre birliğimizin savaşan gücünün azlığı, tugayımıza kolordu tarafından verilen görevin amacını aşmış olması ve egoistçe hareket edilmiş olmasıdır diye düşünüyorum.

Kunuri Savaş'ında tüm olumsuz şartlara rağmen, Türk tugayı büyük bir

cesaret örneği sergilemiş ve müttefikler ve Güney Koreliler arasında "number one soldier" diye isim yapmıştı.

Kunuri'den çekildikten sonra da savaş süresince birçok müşterek görev yapıldı. 436 rakımlı tepeye yapılan müşterek taarruz ve Kumyongjong-ni muharebeleri bunlara güzel örneklerdir.

Kore Savaş'ında unutamadığınız en özel anınızı bizimle paylaşır mısınız?

Ben kendi açımdan benim için unutulmaz olan bir anımı anlatarak Kore Savaş'ını burada noktalamak istiyorum. Amerikalılarla müşterek yapılan bir taarruz sırasında tankın içinde yaralanmışım. Kendimi Tugay Karargâhı civarında bulunan Sıhhiye Bölüğündeki ambulansın içinde buldum. Şöyle bir kendimi yokladım, üzerimde akan kan, açılan bir yara göremedim. Karın bölgemde min-tanım açıldı. Karın kısmımın simsiyah olduğunu, kan oturması bulunduğunu görünce bayılmışım, ayıldığımda kendimi Swan bölgesindeki askeri hastaneye nakledilmiş gördüm. Büyük çapta bir acım yoktu. Tanktan çıkarken dışarıda veya içeride sert katı bir demir parçasının çarpması diye düşündüm. Bir iki gün yatakta kaldım. Bir iç kanamasından korkuyorlardı, müşahede altında tutuluyordum. Hiç vakit kaybetmeyen Operatör Dr. Mehmet Bey raporunda "tankta ezilmiş, komada" şeklinde raporunu tugaya ve oradan da Milli Savunma Bakanlığı Kore İrtibat Bürosuna ulaştırıyor. İşte asıl hikaye bundan sonra başlıyor.

Sakin bir gündü. Türk radyo yayınlarını en net olarak sabahın erken saatlerinde dinleyebiliyorduk, uyanmıştım, kahvaltı ediyordum. Yanımda diğer yaralı, hasta subay ve erat arkadaşlarım da vardı. Tam kahvaltı ortasında Hava Bölük Komutan Vekili, Harbiye'den sınıf arkadaşım, Üsteğmen İzzet (Kendisine Karga İzzet lakabı ile hitap ederdik) yanımıza geldi, sana kötü haberlerim var, dedi, durakladım, ağızdan baklayı çıkar, dedim. Bana döndü: "Bugünkü sabah radyosunda senin adını ve iki eri şehit olarak anons ettiler, yani sen şehitsin!" dedi. Bunun kötü bir şaka olduğunu söyledim, yalan değil, şaka da değil, dedi. Çok doğru duydum, her şey dediğim gibi, dedi.

Karga İzzet şaka yapmıyordu. İnanmıştım, hemen şöyle dedim: İzzet,

görüyorsun, yiyor, içiyor istirahat ediyorum, hayattayım, bir de Türkiye'dekileri düşün, onlar çökmüşlerdir. Zaman kaybetmedim, Albay Celal Dora'ya telefon ettim, durumu anlattım, yanışlığın hemen düzeltileceğini söyledi. Bununla da yetinmedim Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı'yı aradım, aynı şeyleri tekrar edip durumumu anlattım, aynı düzeltmenin hemen yapılması için ilgileneceği vaadini aldım. Aradan üç gün geçmişti. Denizli'de bulunan anne, baba ve kardeşlerim, hemşerilerimin üzüntülerini hissedebiliyordum. Sonradan, şehit haberinin verildiği gün, vali, jandarma komutanı ve diğer saygıdeğer büyüklerin taziye için evimizi ziyaret ettiklerini öğrendim. Çok ilginçtir ki, aynı gün Milli Savunma Bakanlığı Kore İrtibat Bürosunda resmi işlemler bitmiş ve aileme şehit maaşı bağlanmıştı. Öyle zannediyorum ki Demokrat Parti Milletvekili olan eşimin amcası, yakinen bu işle ilgilenmişti.

Üç günün sonunda yaşamakta olduğum aileme, Milletvekili amcamız rahmetli Fikret Başaran tarafından bildirilmişti. Tabi ailem inandırıcı bulmamış olacaktı, teyidi için vali ve jandarma komutanlığına müracaatta bulunmuşlar ve onlardan edindikleri resmi bilgiler muvacehesinde inanmak zorunda kalmışlardı.

Bu sırada ben de yazdığım mektup ve yeni çekilen fotoğrafımı aileme göndererek onları sağ olduğumu inandırmaya çalışıyordum. Moral için beni ve Celal Dora komutanımı bir haftalığına Japonya'ya gönderdiler. Kore'ye döndükten sonra artık yurda dönmek arzusunda idim fakat komutanım yerime biri gelene kadar beni bırakmayacağını söyledi. Artık yeni değiştirme kafilesini beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu. İkinci değiştirme kafilesi geldi. Benim yerime kimin görev aldığını öğrenmek üzere koşa koşa kafileyi karşılamaya gittim. Arkadaşım Vahit Şenuyar'ı gördüm, benim yerime gelen subay oymuş. Onlar gelip yerleştikten sonra Tugay Komutanımız Tahsin Yazıcı'ya "Yerime Vahit Şenuyar geldi." dedim o da bana: "Kadir seni ikinci kafile ile gönderiyorum." dedi.

Türkiye dönüşünüz nasıl oldu?

Gemiye Inchon'dan binildi, bir ay kadar bir deniz yolculuğundan sonra Ekim 1951'de İzmir Güzelyalı İskelesine yanaştık. İnenler, Güzelyalı Poligon Alayı-

The Infantry School

Be it known that First Lieutenant KADIR NURLU
Turkish Army

has successfully completed the
Associate Infantry Officer Advanced Course
Allied Course of Instruction
at this institution and that in testimony
thereof he is awarded this

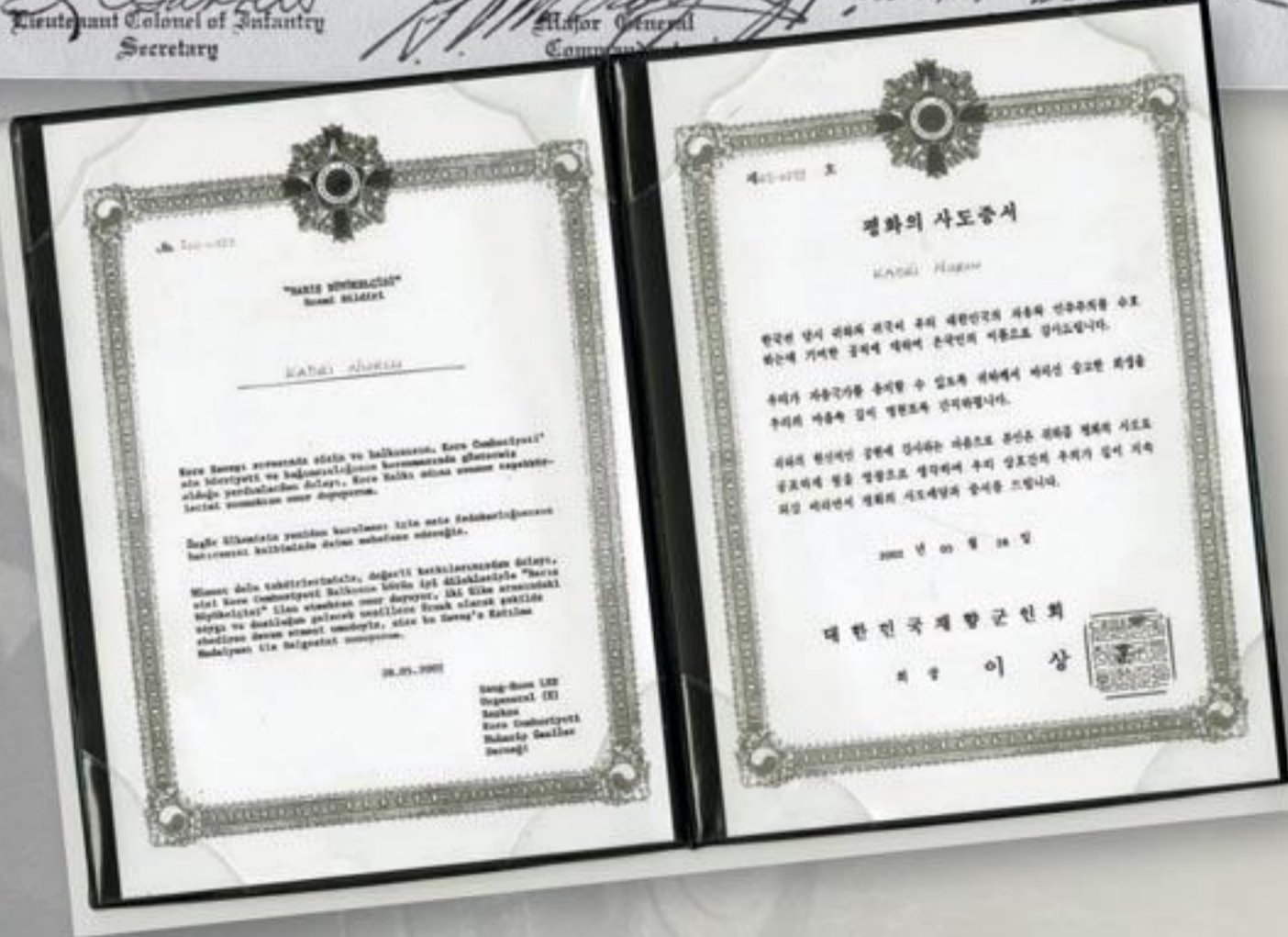
Diploma

Given at Fort Benning, Georgia, on this
the thirtieth day of June, nineteen hundred and fifty-three

Attest:

L. Garrett
Lieutenant Colonel of Infantry
Secretary

W. M. ...
Major General
Commanding

Albay Kadir Nurlu'nun Amerika'da Aldığı Eğitimin Sertifikası

na taşındı. İskelede, Anne, Babalar akrabalar, sevgili İzmirliilerin teşkil ettiği karşılıklı iki sıra arasından geçtik. Tüm halk büyük bir coşkuyla bizi alkışlıyordu. Poligon Alayının geniş bir alanı vardı. Kamyonlar gemiden aldıkları torba ve bavulları getiriyorlardı ve bir taraftan da boşaltılıyordu. Gaziler evlerine, çocuklarına, anne, babalarına akrabalarına ulaşma çabası içinde idiler.

O günkü ruh durumunu, merakın giderilmesini belirtmek için ifade ediyorum. İzmir Güzelyalı İskelesinde gemiden inip halkın içinden geçerken, bizleri dikkatle inceleyen eşimin akrabalarını gördüm, önlerinde durmuş yüzlerinin ifadelerini incelerken, onlar da beni, ayaklarımdan itibaren yukarıya doğru süzüyorlardı. Eminim yarımın, sakat tarafımın nerede olduğunu araştırıyorlardı. Hiçbir sakatlığımın olmadığını söyledim, sarıldık, sevinçten ağladık.

O akşam yemeğini birlikte yedik. Poligona döndüğümde, eşyaların hala indirilmekte olduğunu gördüm. Trenle Denizli'ye evime gidecektim. Hemen her gaziye memleketine geldiğinde de davullar, zurnalar oranın büyükleri, küçükleri ellerine bayraklar ile büyük bir sevgi ile karşılıyorlardı. Ben ise hiç kimseye, aileme dahi gelişimi bildirmemişim. Gecenin geç vakitlerinde saat 22.00 veya daha sonrasında Denizli istasyonuna indim, elimdeki valizimle bir faytona atladım, kayınvalidemin evinde barınan karım ve henüz 7-8 günlük iken kundağında bıraktığım çocuğuma kavuşmak için can atıyor ve heyecan duyuyordum. Kapıyı çaldım, açıldı, herkes, hanımım, kayınvalidem, kayınpederim, beni karşılarında görünce dona kaldılar. Beni karşısında bir anda gören eşimin heyecandan dili tutuldu ve bu durumun izleri yaşamı süresince kendisinde kaldı maalesef.

Sarılıp, sarmaştık, gözyaşları da döküldü sevinçten. Çocuğumu çok özlemiştim, bir buçuk yaşına gelmişti, yürüyebiliyordu. Beni görünce koşup gelmesini beklerken ağlamaya başladı ve annesine sarıldı. İşte o anda gözlerimden akan yaşlar yanaklarımı ıslatmıştı. Her şeyime kavuşmuş, büyük bir sevinç içinde idim. Ertesi günü ailemin diğer fertleri ile buluştuk, ağlaştık ve Kore'de görevini yapmış alınının akı ile dönen, vicdanı rahat Türk ordusunun bir mensubu olarak gurur duyan biriydim artık.

Türkiye'ye döndükten sonra hangi görevlerde bulundunuz?

Denizli'de Gürcan Sokağı'nda bir ev tuttum, tam hatırlayamıyorum 15 gün veya üç ay Denizli'de kaldım. Sonra tayinimin İzmir Poligon 3. Bölgeye çıktığını öğrendim. İzmir'e gittik ve eşyalarımızla birlikte hanımın teyzesinin evine yerleştik. Seferihisar'da, Kore'ye görev ve gidecek askerler için bize gemide verilen eğitimi bu defa biz Amerikan Binbaşısı Ox ile birlikte verdik.

Buradaki görevimin ardından tekrar Damal'a gittim. Damal'dan sonra binbaşı olarak Genelkurmay İstihbarat Şubesi Kozmik Müdürlüğü'ne tayin edildim. 1960-1967 yılları arasında burada çalıştım. Bu görevim sırasında genelkurmayda kurye olarak yedi defa Almanya'ya, iki defa Amerika Birleşik Devletleri'ne, Kıbrıs, Ürdün, İsrail, Irak, İran gibi ülkelere gittim.

1967 yılında Yarbay rütbesi ile Kütahya Hava Tümenine tayin edildim. Tümeninde bir sene tabur kumandanlığı yaptım. Orada albaylığa yükseldikten sonra iki sene daha kaldım. 1969'da hava tümenimdeki görevimden ayrılarak 3 yıl Kütahya-Gediz askerlik şube başkanlığı görevinde bulundum. Burada 1970 Gediz depremine tanık oldum.

1971'de Ardahan'da bulunan 25. Piyade Alayına tayin edildim. 1973'te Ardahan'dan ayrılarak Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı Psikolojik Harp Dairesi Şube Müdürlüğüne atandım. 1974 Kıbrıs Savaşı sırasında Rum köylerinin üzerine, moral bozmak, Rum asker ve köylülerine teslim olun, çocuklarınıza kavuşun, size iyi davranılacaktır mesajı vermek amacıyla bir asteğmenimiz ile birlikte leaflet (broşürler) hazırlayarak uçaklarımızla Kıbrıs semalarından attırdık. İki yıl bu görevde kaldıktan sonra emekli oldum. Emekli olduktan sonra Kuşadası'na yerleştim, o gün bugündür burada yaşıyorum.

Açıklama Notları:

*Tahsin Yazıcı (Tuğgeneral): Kara kuvvetleri Komutanlığı'nın 3 Ağustos 1950 gün ve Harekât 2. Şube 190246 sayılı emrine göre teşkil edilen ve 16 Kasım 1951'e kadar görev yapan I. Kore Türk Tugayı Komutanı.

** General Mac Ree: 25 Eylül akşamı Kolbaşı gemisi olarak Alay Komutan Yardımcısı Yarbay

Natık Poyrazoğlu komutasında 3.Pi-

yade Taburu, Talimgâh grubu ve bağlı birkaç birlik ile hareket eden ilk gemidir.

***Celal Dora (Albay): 17 Ağustos'ta Sarıkışla'dan Etimesgut'a nakledilen 241.Piyade Alay'ının görevden alınan komutanı Kurmay Albay Asım Eren yerine atanan komutanıdır.

****Diğer silahı 9 mm.'lik Amerikan yapımı Cold marka silahına gözü gibi bakmaktadır.

“Sakin bir gündü. Türk radyo yayınlarını en net olarak sabahın erken saatlerinde dinleyebiliyorduk, uyanmışım, kahvaltı ediyordum. Tam kahvaltı ortasında Hava Bölük Komutan Vekili, Harbiye'den sınıf arkadaşım, Üsteğmen İzzet yanımıza geldi, sana kötü haberlerim var, dedi, durakladım, ağzından baklayı çıkar, dedim. Bana döndü: “Bugünkü sabah radyosunda senin adını ve iki eri şehit olarak anons ettiler, yani sen şehitsin!” dedi. (...)”

DENİZLİ'NİN SİYASAL YATKINLIĞI

Yrd.Doç.Dr. Güney ÇEĞİN
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Denizli, makro analizde Türkiye genel siyasetiyle paralellik göstermektedir. “Merkez” siyaset hâkim ve radikalliğe prim vermiyor. Mikro analizde ise, tutum olarak keskinlik değil ılımlılığın ağırlık bastığı gerçeği ile karşılaşırken; aktif siyasetteki “particilerin”, çıkar ilişkileriyle örülü bir anlayıştan kopamadıklarını da fark ediyoruz.

Aşağıda 2012 Şubat'ında tamamladığım doktora tezimin genel sonuçları bulunmaktadır. Çalışmanın omurgası Denizli yerel siyasal alanına dair olup, hem istatistiksel verilerden hem de bireylerin algı kalıplarının niteliksel ölçümünden oluşmaktadır.

Denizli Belediyesi sınırları içinde kalan mahallelerde sandık sonuçlarından hareketle ortaya koyduğumuz Denizli siyasal coğrafyasının görünümü ve ona ek olarak, meclise giren dört partinin taraftarlarıyla yaptığımız derinlemesine mülakatlar, seçimlerin ve toplumsal aktörlerin siyasal yatkınlıklarının mikro-analizinin, makro-analizlerde görünmeyen birtakım olguları ortaya koyabileceğini göstermiştir.

Çözümlemelerimiz en temelde, Türkiye siyasal alanının genel profili ile Denizli siyasal alanı arasındaki bağlantı üzerinden, Denizli yerel siyasal alanında zihniyet yapıları ile toplumsal yapılar arasındaki karşılıklı ilişkisi açığa çıkarmayı hedeflemiştir. Toplumsal aktörlerin gündelik siyasal pratiklerinin, söylemleri aşan ve zaman-mekân koordinatlarını dönüştüren üretici-ilkelerine odaklanan bu çalışma, özellikle Türkiye'deki mevcut siyasal alanın parametrelerinin, yerel alanlardaki kararlılık ve sürekliliklerden hareketle yapılandırıldığı konusunda anlamlı sonuçlara varmıştır. Dahası çalışma sürecinde, ana-akım siyaset bilim literatürünün ileri sürdüğü, "Toplumsal aktörler; ekonomik, ideolojik, estetik ve sosyo-kültürel saiklerle oy verirler." tezin-den daha fazla, siyasal yatkınlıkların dokusunu oluşturan esas faktörün, "yerel filtrelerin mevcudiyeti" olduğu konusunda pek çok bulguya rastlanılmıştır.

Araştırma sürecinde edinilen ilk nihai sonuç; yerelliğin biçimlendirdiği siyasal yatkınlıklar sistemi ile Türkiye'deki siyasal alanın genel yapısı arasındaki ilişkisel çerçeve dolayımında, son dönem Türk siyasetini belirleyen iki temel sosyo-politik fay hattının, Denizli yerel siyasal alanı için de geçerli olduğudur. Çalışma ayrıca, 2000 sonrası yapılan seçimlerin sonuçları, ister Türkiye genelinde ister Denizli özelinde değerlendirilsin, ima edilen iki farklılaşma ekseninin özellikle "mekân olgusu" temelinde Denizli

yerelinde de yapılandığını tespit etmiştir.

Denizli kentinde derinlemesine görüşmelerle açığa çıkarmaya çalıştığımız "yerel filtreler" in bizatihi kendisi de bize bu konuda destekleyici pek çok veri sunmuştur. Bu noktada öne çıkan argümanlar şöyle:

- Denizli'deki siyasetin alanı, hem ulusal düzeyde hem de yerelerde statükonun güçlerini temsil edenler ile halkın güçlerini temsil edenler arasındaki politik çatışma üzerinden şekillenmektedir. Taraftarlarından edineceği güçlü bir vekâlete sahip olan, dahası parti ile tabanı arasında kolaylıkla aşınamayacak bir bağ tesis eden siyasal partinin şansı her zaman yüksek olacaktır.

- Yerelde sıradan insanın dünyasına seslenen "somut proje koyma"nın siyasetin özü olduğu düşüncesi ekseriyetle kabul edilmektedir.

- Görüşmecilerin yaptıkları değerlendirmelerde sürekli olarak şu ikilikler üzerinden bir siyasal alan imgesine sahip oldukları ve söylemsel stratejilerini bu ikilikler üzerinden kurdukları ortadadır: askeri vesayetçiler-sivil siyasetçiler; statükocular-değişimden yana olanlar; darbeciler-demokratlar; laikler-mütedeyyinler; seçkinci İstanbul burjuvazisi-Anadolu sermayedarları vs.

- "Hizmet eksenli siyaset" pratiği, yerel siyasal alanın dinamiklerini tek başına belirleyecek oranda öne çıkmaktadır.

- Yenilik-değişim söylemi, politik sermayenin yoğunlaşması açısından oldukça kritiktir.

- Milliyetçi perspektif, Denizli yerelinde genç nüfus açısından halen bir cazibe alanı teşkil etmektedir.

Denizli yerel siyasal alanını bir bütün olarak değerlendirdiğimizde son olarak şu saptamaları yapmak mümkündür. Eğer bir kentin sakinleri yerel siyasallığın ana karakterini çıkar ilişkilerinin belirlediği konusunda büyük oranda hemfikirse, orada siyasal yatkınlıkları ancak siyasi hegemonyaya eklemeyi hedefleyen ekiplerin karakterize ettiği düşünülebilir. Yani siyaseten ılımlı, "radikal uçlara" savrulmayan Denizli gibi genellikle merkez siyaset anlayışının hâkim olduğu kentlerde, siyasetin çıkara dayalı ya da fırsatçı yapılara endeksli yürütül-

mesi, oyunun kurallarını merkez siyaset normlarının belirlediği kolaylıkla gözlemlenebilir. Dolayısıyla Denizli yerel siyasal alanı, önümüzdeki süre açısından, politik bazda radikalleşme ihtimali düşük ve ekseriyetle merkez siyaset anlayışıyla kuşatılacak bir siyasal alan görünümü vermektedir. Denizli de -diğer pek çok kent gibi- siyasetin partiler siyasetine indirildiği, toplumsal aktörlerin rant, karizmatik otorite, geleneksel siyasal tasavvurların sürekliliği vb. kavramlar üzerinden sosyalle/politize olduğu bir kent örneği teşkil edecek bir görünüm vermektedir.

Not: Bu konudaki daha fazla bilgiye doktora tezimde ulaşabilirsiniz.

Denizli'nin siyasal yatkınlığının belirlenmesinde, "hizmet" ve "proje" odaklı siyaset alanının ortalama insan için önemsendiği; zaman zaman "yükselen" milliyetçi söylemin gençlik kitlesinde çekici olabildiği, laikçi endişelerin varlığı, ayrılıkçı fikirlerin marjinalliği/ sınırlılığı/ dışlanmışlığı gibi öğeler öne çıkıyor.

تلفر افنامه

تلفر افنامه

الديني عمل

كشيدہ
اولئديني عمل

دولتنامه
حکومت تلفراد عماراسدن مولاي برکونا
مسئوليت قبول ايبر

تاريخي

اول

مکره

KENTLERİN

HAFIZALARI VAR MIDİR?

Denizli'nin ne zaman kaymakamlık olduğundan tutun da, Denizli'deki petrol arama çalışmalarına, üzüm, tütünden alınan aşırı vergiye karşı halkın şikâyet dilekçesine kadar pek çok belge okunmayı beklemektedir.

Serap Cerezci

Bilim uzmanı-Tarih Öğretmeni

Kentler; nice anılara, hikâyelere, yaşamlara tanık olmuştur. Tarihin uçsuz bucaksız coğrafyasında yaşananları, yazı icat edilmemiş olsaydı, birileri bir şekilde kaydını düşmeseydi nasıl bilebilirdik? Belleklerimiz; kuşkusuz alabildiği, görebildiği, bulabildiği ile sınırlıdır. Ancak unutulmamalıdır ki, sözün uçmaya mahkûm olduğu her devirde, yazılanlar, çizilenler geçmişe ışık tutmaya devam edecektir. Geleceğe iz bırakanlar, ister bilinçli ister bilinçsiz olsunlar geçmişe anlamamıza yorumlamamıza yardım ederler. "Geçmişten Günümüze Denizli" dergisinin bu

noktada yaptıklarını ve bizlere "arşiv" ve "kent hafızası" gibi kavramları bilimsel yazı ve tartışmalarla tanıttıklarını ve daha da önemlisi doğrudan örneklerle gösterdiklerini biliyoruz.

Yazılanların toplandığı en büyük ve kıymetli mahzenler; geçmişi kucalamaktan büyük bir zevk ve uğraş edinmiş olan tarihçiler için arşivlerdir. Alanında uzman ve saygıdeğer olmak isteyen her tarihçi, çoğu zaman meşakkatli uğraşlardan sonra adım atabildiği arşive girdiğinde kendisini adeta Karun Hazinesi'nin ortasında hisseder. Günler ayları, aylar yılları kovalar. Dirsekler çürütülür, tabiri

caizse iğne ile kuyu kazılır. Bulunabilecek bir cümle, bir rakam, bir isim mutluluk, sessiz mutluluk çılgınlıklarına dönüşür. Evden, şehirden uzak geçirilen günler, harcanan paralar bir anda unutulur. Amaca ulaşılmış, vuslata erişilmiştir.

Yukarıda geçen satırlar, hemen hemen her arşiv çalışmasını hakkıyla tamamlamış araştırmacının yaşadığı sıradan! sahnelerdir. Arşivlere, özel izinle girildiği; arşive girişin yasaklandığı dönemleri bir kenara bırakırsak, günde sadece belirli sayıda belgenin inceleme izninin verilmesi, çekilen sıkıntının katmerleşerek artmasına

neden olmaktadır. Hâl böyle iken, birileri çıkıp: "artık uzak mesafeler gitmene gerek yok, istediğin belge, ücretsiz, limitsiz, ayağına gelecek" dese araştırmacı, herhalde kendisini tatlı bir rüyada ve hemen uyanacak zanneder.

Evet, sevgili okurlar, bu çalışma yapıldı ve hali hazırda da hâlâ devam ediyor. Denizli Belediyesi, şehrimizin tarihine ışık tutacak olan belgeleri, teker teker saygıdeğer hocalarımızın ve tüm Denizli halkının hizmetine sunuyor. Bu çalışmanın nasıl başladığı ve hangi aşamada olduğunu öğrenmek istedik ve Denizli Kültür Şubesi Müdürü Hüdaverdi Otaklı beyefendinin kapısını çaldık.

Denizli Belediyesi'nde böyle bir çalışma yapma gereksinimi yaklaşık iki yıl önce oluşmuş. Denizli Belediyesi, Kültür Şube Müdürlüğü görevini yürüten Hüdaverdi Otaklı Bey makamında kendisini ziyarete gelen ziyaretçileri ile gerçekleştirdiği sohbetler esnasında; fark etmiş ki, kimse Denizli'nin, Cumhuriyet dönemi öncesi tarihi hakkında bir bilgiye sahip değil. Sanki Denizli tarihi Cumhuriyet ile başlamış, böyle görülüyor. Hatta odasının duvarında asılı olan Osmanlıca belgeleri dua zannedenler bile çıkmış. Üniversite mezunlarının bile bu handikaba düşmesini esefle karşılamış.

Geçmişini bilmeyen geleceğe de sahip çıkamaz ve yön veremez seviyela yapılan bu tespit neticesinde "Şehir Arşivi" açma fikri yeşermeye başlamış. Pamukkale Üniversitesi'nin kıymetli öğretim görevlileri de bu isabetli fikre destek olmuşlar. "İzmir ilinde başlatılan ancak tamamlanamayan "Kent Arşivi" oluşturma çalışmaları başlamış. Türkiye'nin ilk Kent Arşivi olma ünvanına sahip olan "Denizli Kent Arşivi" bu şekilde hayat bulmaya başlamış.

Kent Arşivi'nin oluşturulmasında, Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerinden yararlanılmış. Bilindiği üzere, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 100 milyonu aşkın belgeden ancak 10 milyon kadarı tasnif edilmiş durumda. 90 milyonu ise tasnif edilmeyi bekliyor. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yapılan ön taramada Denizli'ye ilişkin 52 bin belge tasnif edilerek, katalog haline getirilmiş ve dijital ortama aktarılmış. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde; bir araştırmacı

günde yalnızca 25 belge çıkarılabilir, yetmezmiş gibi kimi zaman da istediğiniz belgenin başka bir araştırmacıda olması sebebiyle beklemek zorunda kalırsınız. Bu nedenle Kent Arşivi için gerekli tasnif için belediye şöyle bir yöntem geliştirmiş. İstanbul'da tarih ve edebiyat bölümlerinde okuyan 25-50 öğrenciye yazın, harçlık verilerek belgelerin tasnif edilmesi sağlanmış ve Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde çalışan Denizlililer de arşiv oluşturma çalışmalarında oldukça yardımcı olmuş.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi haricinde, üniversitelerdeki hocalarımızın da istekleri doğrultusunda, Cumhuriyet Arşivi'ne girilmiş. 40 binin üzerinde belgenin tasnif işi bittikten sonra, katalogları hazırlanarak okuyucunun hizmetine sunulacakmış. Ayrıca Kültür Şube Müdürlüğü'nün çabaları sonucunda elde edilen Ahilik Merkezi olan Denizli'ye ilişkin 800 belge daha arşivde yerini alacakmış.

Oluşturulan arşivde öyle belgelere ulaşılmış ki kitapların yeniden gözden geçirileceği belirtiliyormuş. Denizli'nin, Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait; eğitim, sosyo-ekonomik idari yapısına ilişkin olanlar ilk etapta sıralanabilecek belgeler olarak dikkatimizi çekiyor. Örneğin; 1800'lü yılların başında yaşanan büyük Kaleiçi yangını ve yaklaşık nüfusu 11.000'i bulan Denizli ekonomisinin yanan 800 dükkân ve 50 lonca ile yerle yeksan olması; yoktan yeniden var olma hikâyesi bizlere oldukça trajik gelmiştir.

Yine 1717 depremi ve yaklaşık 6000 hemşerimizin bu büyük zلزlede can vermesinin de tarihe kaydı düşülmüştür. Deprem sonrası inşa edilen ve içerisinde birer ocak bulunan 20 metre karelik evler de sosyal tarih araştırmacılarının mutlaka değinecekleri bir not olarak karşımıza çıkmıştır.

Belki de en ilginç belge, Denizli Spor Kulübü'nün temeli olan 1915 Denizli Gençler İdman Yurdu'nun kuruluşuna dair olan belgedir. Bu kulübün kuruluş amacının yalnızca spor olmadığı, Türk Askerleri'ne idman yaptırmak için de çalıştığını gördük. Açıklamada, Türk askerlerinin dört yüz beş yüz metre koşuktan sonra kesilmelerine (yorulmaları) karşılık, düşman askerlerinin kilometrelerce koşmalarına rağmen kesilmedikleri-

ni, bu sebepten kulübün savaşa asker yetiştirmek gibi kutsal bir amaca da hizmet ettiğini öğrenmiş oluyoruz.

Bundan başka, Denizli'nin ne zaman kaymakamlık olduğundan tutun da, Denizli'deki petrol arama çalışmalarına, üzüm tütünden alınan aşırı vergiye karşı halkın şikâyet dilekçesine kadar pek çok belge okunmayı beklemektedir. Hatta Denizli Lisesi'nde 1915 yılında görev yapan öğretmenlerin listesi dahi bugün bilinebiliyor.

Şu anda üniversitelerdeki hocalarımız kent arşivinde hangi belgeleri bulacaklarına dair öğrencilere tezler vermekte ve öğrenciler belgelerin tercümelerini yapmaktadırlar. Denizli Belediyesi'nin web sitesinde yer alan link üzerinde istediğiniz konunun taramasını yapabiliyorsunuz, incelemek istediğiniz belgenin künye numarasını Kent Konseyi Binası'nda yer alan arşive götürdüğünüzde sizlere flash bellek üzerine istediğiniz belge kaydedilmiş olarak hiçbir ücret talep edilmeksizin teslim ediliyor. Arşiv mesai saatlerinde beşe kadar açık ayrıca, cumartesi pazar da istenildiği zaman açılabilir.

Denizli halkının da Kent Arşivine ilgisi yavaş yavaş oluşmaya başlamış. Akademik çevre kadar olmasa da; Denizli'nin kasaba ve köylerinden arayan pek çok kişi, sülaleleri ile bağ kurmaya çalışıyormuş. Ayrıca, ilçelerin belediye başkanları arayarak, kendi ilçeleri ile bilgilere ulaşmaya çalışıyorlarmış. Öyle ki, İzmir'den telefonla arayan bir hanımefendi, dedesinden bir hikâyeye dinlemiş, Denizli Belediyesi Web Sitesi'nden iki belgeye ulaşmış, dedesinin ismini arama bölümüne yazdığına, dedesine bağlanan maaş belgesini bulmuş. Belgenin çıktısı İzmir'e ısrar üzerine gönderilmiş.

Bu belgelerin tercümelerinin yapılması ile Denizli'ye ilişkin kitapların sayısında ciddi artışların olması beklentilerimiz arasındadır. Yeni belgelerin gün ışığına çıktığı müddetçe Kent Arşivi'nde güncellemeler yapılacakmış.

Kim bilir yeni çıkan her belgeyle yaşadığımız şehir, henüz bilmediğimiz daha nice sırrını bizimle paylaşmaya devam edecektir.

تلفظ افنامه

تلفظ افنامه

امضا	ساعت	تاریخ	التدقیق علی
اول	مکروه		اول التدقیق علی
			اول التدقیق علی

25

ÇAL ORTAKÖY KASABASI VE ÇEVRESİNDE ÇALKARASI ÜZÜMÜN PEKMEZE DOĞRU YOLCULUĞU

ÇAL PEKMEZİ

Dr. Metin Türkteş
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Çal'ın Ortaköy kasabası ve çevresinin pekmezlerini öne çıkaran en önemli özellik, bu bölgede yetişen ve çalkarası olarak bilinen üzümdür. Bu üzüm cinsi küçük ve koyu siyahtır; kendine mahsus bir koku ve aromaya sahiptir. "Çalkarası" denilen üzüm, adını bu bölgeden almıştır ve buradan dünyanın değişik yerlerine de yayılmıştır. Fransızların buradan üzüm çubuğu götürerek onu Fransa'da yetiştirdikleri söylenmektedir.

Pekmez besin değeri en yüksek tatlılardan birisi olduğu için özellikle Türk köylüsünün uzun süre ana besin kaynaklarından birisi olmuştur. Pekmez üretemeyen ve hayvancılıkla uğraşan köylüler de ürettikleri hayvansal ürünlerle pekmezi takas ederek tatlı ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Özellikle üzüm pekmezinin içerisinde glikoz ve früktoz doğal olarak bulunmakta, tüketildiği zaman hızlı bir şekilde kana karışmakta ve enerjiye dönüşmektedir. İki yüz gram pekmez kalori açısından yaklaşık olarak 150 gram süte; 300 gram ekmeğe; 350 gram ete eş değerdir.

Pekmez, bol miktarda şeker ihtiva ettiği için vücuda karbonhidrat ve enerji tedarik ederek vücudun sıcaklık dengesini korumakta; günlük demir, kalsiyum, magnezyum ihtiyacının büyük çoğunluğunu karşılayabilmektedir.

Yukarıda saymış olduğumuz özellikler elbette iyi hazırlanmış bir pekmezde bulunan özelliklerdir. Denizli'de iyi pekmez yapılan yerlerden birisi de Çal ilçesine bağlı Ortaköy kasabası ve çevresidir. Bu çevreye Güney ilçesinin yukarı kısımlarını da dâhil etmek mümkündür.

Ortaköy kasabası ve çevresinin pekmezlerini öne çıkaran en önemli

özelliğ, bu bölgede yetişen ve çalkarası olarak bilinen üzümdür. Bu üzüm cinsi küçük ve koyu siyahtır. Kendine mahsus bir koku ve aromaya sahiptir. Çalkarası denilen üzüm, adını bu bölgeden almıştır ve buradan dünyanın değişik yerlerine de yayılmıştır. Fransızların buradan üzüm çubuğu götürerek onu Fransa'da yetiştirdikleri söylenmektedir.

Üzüm cinsi, pekmezin kalitesini belirleyen etkenlerden birisidir ancak üzümün yetiştiği iklim şartları da son derece önemlidir. İklim şartları, üzümün içindeki şeker oranını etkilemekte, bu da pekmezin kalitesini belirlemektedir. Bu yüzden Ortaköy

ve çevresinde yetişen Çalkarası üzüm cinsi, uygun iklimle beraber çok kaliteli bir pekmez olanağı sağlamaktadır.

Çalkarası üzüm bitkisi, kırmızıya yakın ve sulanmayan kıraç topraklarda daha iyi yetişmektedir. Bu da çalkarası üzümü pekmez için uygun hale getirmektedir, çünkü sulanan üzümlerin şeker oranları düşük olduğundan pekmez yapımına uygun olmamaktadırlar.

Erken olgunlaşan üzümlerin pekmezi daha iyi olmaktadır. Temmuz ayında alaca düşmeye başlayan çalkarası üzüm, bu bölgede eylül ayında

pekmez yapma kıvamına gelmektedir. Bu süre içerisinde üzümün içindeki su şekere dönüşmektedir. Üzüm, dalında buruşmadan ne kadar uzun süre durursa onun pekmezi o kadar iyi olmaktadır.

Bu bölgede en iyi pekmez Çalkarası üzümünden yapılan pekmezdir. Bu üzüm siyah olduğu için onun pekmezi koyu siyah ve kendine mahsus bir aromaya sahip olmaktadır. Siyah üzümün dışındaki üzümlerden de pekmez yapılabilir ancak onların rengi biraz pembe ve aroması farklı olmaktadır. Bu yüzden yöre halkı siyah üzümün dışındaki üzümlerden yapılan

Tavada pekmez savrulurken,
Fot: Kemal Daşçıoğlu

Kamil Daşçıoğlu, elinde pekmez ölçen derece ile
Fot: Kemal Daşçıoğlu

Fot: Kemal Daşçıoğlu

pekmezleri tercih etmemektedirler.

Çal Ortaköy kasabası ve çevresinde çalkarası üzümünden pekmez şü şeklinde yapılmaktadır:

İyice olgunlaşan üzümler eylül ayı içerisinde bağlardan, kelter denen sepetlere toplanarak, hiç beklemeden pekmez yapılacak yere getirilir. Eğer üzümler bağda çok tozlandıysa hafif bir su tutularak yıkanır. Ardından üzümler çuvallara konularak çiğneme tahtası ya da teknelere yerleştirilir. Üzümler burada çizme giyilmiş ayaklarla güzelce çiğnenerek ezilir. Bu sayede üzümün şırasının tamamen çıkması sağlanır. Çıkan şıralar süzülerek yaklaşık 100 kilo şıra alan

ve kefleme kazanı adı verilen kazanlara aktarılır. Arkasından da kazanın içine yaklaşık 5 çatal avuç miktarınca beyaz toprak ilave edilir. Bu beyaz toprak herhangi bir yerden kazılan toprak değildir. İçinde kil de bulunan toprak, Hançalar Düzü denen yerden kazılarak getirilir. İçinde mikrobu barınmadığı söylenmektedir. Hançalar Düzü'nden çıkan topraktan başka toprak kullanılırsa, pekmez istenilen kıvamda çökmemektedir.

Şıra, içinde bu toprak olduğu halde, altı aynı kararda yakılmaya çalışılarak kaynatılmaya başlanır. Kazan, kaynama şekli alttan üste doğru devir daim yapacak şekle gelinceye ka-

dar kaynatılmaya devam edilir. Şıra, bu kıvama geldikten sonra kazan ateşten indirilir ve dinlenmeye bırakılır. Dinlenmeye bırakılan kefleme kazanının üzeri tamamen kapatılmaz, kapak yarı aralıklı olur ya da genellikle bunun için hasır kapaklar tercih edilir. Eğer tamamen kapatılırsa karışımın içerisindeki su buharlaşmadığı için karışım acımaya başlar. Dinlenme, eğer pekmez akşamleyin kaynatılmışsa sabaha kadar olur. Yani şıranın bir gece dinlenmesi en idealdir. Bu dinlenme sürecinde toprak, kazan-daki tortuyu alır ve toprakla tortu kazanın dibine oturur. Bu aşamada şıra berrak bir hal alır. Sabah olunca dinle-

Pekmeze toprak katımı. Fot: Mehmet Türker

Çalkarası üzüm, Fot: Zeki Akakça

nen sıra süzülerek, kazana göre daha kısa ve daha yayvan olan tavalara aktarılır. Geride kalan topraklı çöketti de bir çuvala konarak süzülür. Çuvalın altından damlayan ılık ve bulanık su, ya sıcak sıcak içilir -ki içimi çok güzeldir- ya da kaynayacak olan tavaya aktarılır. Bu aşamada bakırdan yapılan tavalarda daha çok tercih edilmektedir. Tavalarda altının yavaş yavaş ama bir kararda yanması gerekir. Ateş, aynı kararda olmazsa arandığı kıvamın yakalanmasında sıkıntılar olmaktadır. İçi şıra dolu tavanın kaynama süresi 7-8 saati bulabilmektedir. Bu süre, çalkarası pekmez için şiranın 30-31 dereceye kadar gelmesi demektir. Buradaki derece, özel bir yapım olan

ve pekmezin şeker ve yoğunluğunu ölçen derecedir. 30-31 dereceler çalkarası pekmez için en uygun derecedir. Eğer pekmezin kıvamı 31 dereceyi geçerse pekmez çok koyu olur ve kışın donarak pelteleşir. Bu tür pekmeze bal pekmez ya da tava balı pekmez denmektedir. Kış aylarında çikolata gibi ekmeğe sürülerek tüketilmektedir.

Kıvamını ölçmeden, göz kararı ile 30 derecenin altında yapılan pekmezler ise kış aylarında bozularak kabarıp taşmaktadır. Bu durumu gören ev sahibi, pekmezin kalitesizliğini fark etmeyerek durumu hayra yormakta ve evlerine Hızır'ın gelerek pekmezlerini bereketlendirdiğine inanmaktadır.

Hatta bu durumdan sonra komşularından ayağının uğursuz, gözünün kel olduğuna inandıkları birisi gelirse "gelme iyiydi, taşıp duran pekmez duruverdi" demektir.

Pekmez, tavada gerekli kıvam olan 31 dereceye gelince ateşten indirilir ve delikli kabaklarla (saplı kabak) savrularak bir miktar soğutulur. Soğutma işlemi yaklaşık 15-20 dakika kadar sürer. Bu süreçte tavanın üzerindeki acı köpük ve kaynama buharı giderilir. Savurma işlemi esnasında köpük oluşur ve bu köpükler savurma kabının içinde birikirler. Kabak içinde biriken köpük buradan alınarak etrafta bekleyen çocuklara dağıtılır. Çocuklar köpükleri kaşıkla sanki dondurma

Pekmez yapımı çok zahmetli ve zor bir iştir. Bu yüzden elde yapılan pekmezden satarak ticari kazanç elde etmek de pek mümkün değildir. Özellikle, çalkarası üzümünden lâyıkıyla pekmez yapmak zahmetli ve masraflı bir iştir. Çünkü 31 derece kıvamında yapılan pekmez, kaynatma esnasında çok fire vermektedir. Örneğin 100 litre çalkarası pekmez şirasından yaklaşık olarak 35-40 litre civarında pekmez çıkmaktadır. Geri kalanı su olarak buharlaşmaktadır.

Çalkarası üzüm, Fot: Zeki Akakça

Yaşar Bağcı, Fot: Kemal Daşcıoğlu

Denizli'de çalkarası üzümünden yapılan pekmez en çok aranan pekmezlerin başında gelmektedir. Her siyah üzüm pekmezi çalkarası üzümünden yapılmamaktadır. Yine her siyah pekmez aynı derecede yani 31 derecede yapılmamaktadır. Bu yüzden pekmezin nerede, kimin tarafından nasıl yapıldığı çok önemlidir.

yalarcasına yalayıp yerler. Bu köpük çok lezzetli olur. Savurma işlemi bittikten sonra tava pekmezle birlikte iyice soğumaya bırakılır. Soğuma işlemi 2-3 günü bulabilir. Bu soğuma sürecinde tavanın dibinde bir miktar tortu oluşabilir. Tortunun giderilmesi için bekleme süresi bitince pekmez ince un elekleriyle süzülerek saklama kaplarına ya da küplere konur.

Pekmez yapımı çok zahmetli ve zor bir iştir. Bu yüzden elde yapılan pekmezden satarak para kazanmak da pek mümkün değildir. Özellikle, çalkarası üzümünden layıkıyla pekmez yapmak zahmetli ve masraflı bir iştir. Çünkü 31 derece kıvamında yapılan pekmez, kaynatma esnasında çok fire vermektedir. Örneğin 100 litre çalkarası pekmez şirasından yaklaşık olarak 35-40 litre civarında pekmez çıkmaktadır. Geri kalanı su olarak buharlaşmaktadır. Ticari olarak düşünüldüğü zaman bu da maliyeti arttırmakta ve rekabet gücü oluşturmamaktadır.

Bu yüzden bölgedeki insanlar çoğunlukla kendi ihtiyaçları kadar pekmez yapmaktadırlar. Yaptıkları pekmezleri büyük pekmez küplerinde ve diğer saklama kaplarında saklayarak çoğunlukla kış aylarında tüketmektedirler. Çal yöresinde pekmez genellikle ekmeğin yanında katık olarak tüketilmekte ve ekmeğe bandırarak yenmektedir. Özellikle eski yıllarda pekmez, tarlaya giden köylülerin en kıymetli ağız konumundadır. Tarlada çalışan köylüler, ihtiyaç duydukları enerjinin büyük kısmını pekmezden karşılamaktaydılar.

Ayrıca, pekmezden yöre halkının çok sevdiği ve köhtü adını verdikleri yiyecek de yapılmaktadır. Günümüzde köhtü çok yaygın olmamakla birlikte eski yılların vazgeçilmez yiyeceklerindedir. Köhtü yapılan pekmezin yapımı normal pekmezden daha fark-

"Kurutulma aşamasında köhtü".
Fot: Kemal Daşcıoğlu

lıdır. Köhtü yapılacak olan pekmez 18-20 derecelere geldikten sonra ateşten indirilerek süzülür. Bir teneke pekmeze yaklaşık olarak 3 kilo un, bir kilo nişasta (hararot) konularak pelte kıvamına getirilir. Daha sonra tahta bir kaşığın tersiyle hazırlanan pelteye dokunulur, kaşık soğuduktan sonra kaşığın arkasındaki pelte çıkarılır. Eğer kaşığın arkasındaki pelte kaşığa yapışmadan çıkarsa pelte kıvamını almış demektir. Kıvamını bulan pelte sinilere, bir parmak ya da iki santim kalınlığında dökülerek düzeltilir. Pelte burada biraz kendini çekmeye başlayınca baklava dilimi şeklinde çizilerek şekil verilir. Arkasından da kurumadan sinilerden alınır ve sazların üzerinde dilim dilim kurumaya bırakılır. Köhtü, kıymetli bir yiyecektir, çoğunlukla badem ya da ceviz eşliğinde misafirlere ikram edilir.

Ortaköy bölgesinde pekmez, toplu halde değil genellikle bireysel olarak yapılmaktadır. Her aile kendi pekmezini, ya evinin altında ya da evinin yakınında boş bulunduğu bir yerde yapmaktadır. Komşular, gerektiği zamanlarda birbirlerine yardımda bulunabilmektedirler.

Pekmez yapım aşamasında üzümün hiçbir kısmı israf edilmemektedir. Üzümün şırası çıkarıldıktan sonra sapları, kabukları ve çekirdeklerinden oluşan artığı kurutulup kışın hayvanlara verilmektedir. Yöre halkı arasında cibire olarak anılan bu artık,

hayvanlar için ciddi bir besin kaynağıdır. Karışım, hayvanlara havalının çok soğuk olduğu günlerde, başka yiyeceklerle karıştırılarak kısa bir süreliğine verilmektedir.

Pekmez elle yapılabileceği gibi fabrikalarda da yapılabilmektedir. Elde yapılan pekmezler, tüketiciler tarafından daha çok tercih edilmektedir. Özellikle Denizli'de çalkarası üzümünden yapılan pekmez en çok aranan pekmezlerin başında gelmektedir. Her siyah üzüm pekmezi çalkarası üzümünden yapılmamaktadır. Yine her siyah pekmez aynı derecede yani 31 derecede yapılmamaktadır. Bu yüzden pekmezin nerede, kimin tarafından nasıl yapıldığı çok önemlidir. Birçok şeyin olduğu gibi pekmezin de hilelileri vardır. Özellikle ticari amaçlı üretilen pekmezlerin bir kısmına üretim aşamasında, pekmez 27-28 derecelere geldiği zaman içerisine şeker konularak derecesinin yükseltilebildiği söylenmektedir. Üretici bu durumda pekmezin içindeki suyun buharlaşmasını önleyerek daha fazla pekmez elde etmekte ama pekmezin kalitesini düşürmektedir. Pekmez tüketicilerinin bu duruma karşı dikkatli olmaları gerekmektedir.

Pekmezin yapıldıktan sonra bir yıl içerisinde tüketilmesi en iyisidir ama kaliteli bir pekmez bir kaç yıl da dayanabilmektedir. Ancak her geçen yıl aroması kaybolmaktadır. Pekmezin bozulduğu, ekşimesinden ve kokusundan anlaşılır. Pekmezin üzerinde beyaz kabarcıklar oluşmaya başlamışsa, bozulmaya yüz tutmuş demektir. Bu durumda pekmez tekrar kaynatılarak kurtarılabilir. İyi pekmez, bal ve zeytinyağında olduğu gibi kış aylarında donabilir. Bu durum pekmezin kalitesizliğini göstermez.

Kaynak kişi: Kâmil Daşcıoğlu ,78 yaşında/Yaşar Bağcı, 71 yaşında

Mehmet Çakır'ın Objektifinden

Çivril, Işıklı Gölü

BİR “GÖÇ METNİ”NİN SATIR ARASI: “DENİZLİ”

Doç. Dr. Serkan GÜZEL

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Endüstri alanındaki gelişmelere bağlı olarak 1980 yılları ile birlikte işgücünün büyük ölçüde tercih ettiği Denizli, 2000 yılı nüfus sayımına göre, aldığı göç verdiği göçten yüksek olan 20 kent arasındaki yerini almıştır. 2011 yılında hayata geçirilen “Adrese Dayalı Nüfus Sistemi”ne göre, Türkiye göç haritası, biri nüfusa oranla en fazla göç alan ilin Tekirdağ, diğeri ise en fazla göç edenlerin Vanlılar olduğu şeklinde iki önemli bilgi kay-

nağına işaret etmiştir. Aynı göç haritası, günümüzde Denizli’nin aldığı göç ile verdiği göç oranının birbirini dengelediğine dikkat çeker. Her ne kadar 1980’li yıllar ile birlikte ivme kazanan göç oranı 2001 Ekonomik Krizi’nin bir sonucu olarak yavaşlamış ve 2011 göç haritası verilerine göre azalmış olsa da, Denizli hala göçmen çocukların azımsanmayacak kadar çok olduğu bir kent olma niteliğini sürdürmektedir. Gerçekten de, kent ölçeğinde geçmiş-

ten aktarılan ve özellikle 2001 ekonomik kriz sonrası süreçte ortaya çıkan sağlıksız ortamlar, çevresel, sosyal ve ekonomik sorunların, Denizli toplumsal yaşamının dengesini özellikle göçmen çocuklar aleyhine bozarak yeni toplumsal risk alanları yaratmış olduğu öne sürülebilir.

Her ne kadar Türkiye’de göç süreci 1950’lerde başlamış olsa da, göç sürecinin toplumsal sonuçlarının gözlemlenebilmesi için 1960’ların sonla-

rına kadar beklenilmesigerekmiştir. Denizli'de göç olgusunun nicel profilini genel anlamda Türkiye gerçeği ile özel anlamda ise batı bölgeleri (batıdan kasıt Batı Anadolu Bölgesi'nin görece gelişmiş kesimleridir) ile ilişkili olarak ortaya koymak (TÜİK, 2008, TÜİK, 2012), aynı zamanda Türkiye'de içgöçün genel toplumsal yansımalarını ortaya koyar. Bu doğrultuda, bu yazının göç analizinin, sadece Denizli'nin kendine içkin bir takım sayısalıkları (rakamlarla ifadesi) ile sınırlamanın da ötesinde ülke nüfusu ve göç sayısalıkları (1950'lerden günümüze) Batı Anadolu Bölgesi nüfusu ve aldığı-verdiği göç, Denizli nüfusu ve aldığı-verdiği göç düzeyi, Denizli'de göç gerçeğinin yaş gruplarına göre dağılımı ve buna bağlı olarak Denizli'ye en çok göç eden yaş gruplarını da içine alacak şekilde geniş kapsamlı tutmanın gerekliliği açıkça ortaya çıkar. Özellikle Denizli'de göç gerçeğinin yaş gruplarına göre dağılımının satır aralarını okuyabilmek, hem yazının amacı ve gerekçesi hem de konusu (göçmen çocuklar) ile yakından ilişkili olacak şekilde birinci kuşak göçmenler ile ikinci kuşak göçmenlerin Denizli gerçeğinde karşılaştırmalı bir analizinin de önünü açacaktır.

7.163.453'e yükselmiştir. Böylece, 2007-2011 yılları arasında Batı Anadolu nüfusunun Türkiye'nin nüfusundan yaklaşık % 1.66 oranında daha fazla arttığı görülmektedir. Böyle bir artış, öte yandan genel olarak Türkiye nüfusunun göç edilmeye değer bir coğrafya olarak Batı Anadolu'yu tercih ettiği anlamına gelir.

Gerçekten de, Batı Anadolu 2007-2008 yılları arasında 196.213 göçmeni kabul etmiş, bu sayı 2010-2011 yılları arasında % 19.52'lik bir artışla 234.526'ya ulaşmıştır.

Öte yandan, Batı Anadolu 2007-2011 yılları arasında 176.150 kişiyi de ülkenin diğer kentlerine göçmen olarak göndermiş, bu sayı % 4.57'lik bir artış oranı ile 184.218 kişiye ulaşmıştır. Bu, 2007-2011 yılları boyunca Batı Anadolu'nun aldığı göç oranındaki değişimin, verdiği göç oranındaki değişimden yaklaşık 4 kat daha fazla olduğu anlamına gelir.

Batı Anadolu gerçeği bağlamını göz önünde bulundurarak yine Batı Anadolu coğrafyasında yer alan Denizli'nin hem nüfusuna hem de aldığı-verdiği göç sayısı, göçmenlerin yaş gruplarına göre dağılımı üzerinde odaklanmak, Denizli'deki göç olgusunun top-

ülkenin farklı kentlerine göçmen olarak göndermiş, bu sayı 2010-2011 yılları arasında % 7.83'lük bir artışla 23.853'e ulaşmıştır. Bu, 2007-2011 yılları boyunca Denizli'nin verdiği göç oranındaki değişimin, aldığı göç oranındaki değişimin yaklaşık 2 katı olduğu anlamına gelir.

Böylece, Batı Anadolu'yu Denizli ile hem nüfus bakımından hem de aldığı-verdiği göç oranı bakımından karşılaştırma olanağı elde edilmiş olur.

Buna göre, 2007-2011 yılları boyunca Batı Anadolu'nun nüfusunun yine Batı Anadolu'nun önemli ve stratejik bir kenti olan Denizli'nin nüfusundan dikkate değer oranda (% 2.30) daha fazla artış kaydettiği öne sürülebilir.

Ayrıca, 2007-2011 yılları boyunca Batı Anadolu'nun aldığı göç oranı Denizli'nin aldığı göç oranından yaklaşık 6 kat daha fazladır. Ancak, bu tablo, verdiği göç oranı açısından (Batı Anadolu Bölgesi ile Denizli karşılaştırması) tam tersine dönmektedir.

Başka bir anlatımla, 2007-2011 yılları boyunca Denizli'nin verdiği göç oranı Batı Anadolu'nun verdiği göç oranından yaklaşık 1,7 kat daha fazladır.

Böylece, aldığı göç açısından Batı

Her ne kadar 1980'li yıllar ile birlikte ivme kazanan Denizli'nin göç oranı 2001 Ekonomik Krizi'nin bir sonucu olarak yavaşlamış ve 2011 göç haritası verilerine göre azalmış olsa da, Denizli hala göçmen çocukların azımsanmayacak kadar çok olduğu bir kent olma niteliğini sürdürmektedir.

Denizli özelindeki göç gerçeğinin değişim oranı, 2007-2011 yılları ile sınırlandırılarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Buna göre, 2007-2008 yılları arasında 71.517.100 olan ülke nüfusu, % 4.48'lik bir artış oranı ile birlikte 2010-2011 yılları arasında 74.724.269'a yükselmiştir.

Buna paralel olarak 2007-2008 yılları arasında 6.748.952 olan Batı Anadolu nüfusu, % 6.14'lük bir artış oranı ile birlikte 2010-2011 yılları arasında

lumsal dinamik ve mekanizmalarına ilişkin dikkate değer bilgiler verecektir.

Buna göre, 2007-2008 yılları arasında 917.836 olan Denizli nüfusu, % 2.66'lık bir artışla 2010-2011 yılları arasında 942.278'e ulaşmıştır.

Üstelik, 2007-2008 yılları arasında Denizli 22.721 göçmeni kabul etmiş, bu sayı 2010-2011 yılları arasında % 3.22'lik bir artışla 23.454'e çıkmıştır.

Öte yandan, Denizli 2007-2008 yılları arasında 22.120 kişiyi

Anadolu'nun Denizli'yi 6'ya katlamasına karşın; verdiği göç açısından Denizli'nin Batı Anadolu'yu yaklaşık olarak 2'ye katladığı açıkça ortaya çıkar.

Göç gerçekliği açısından Denizli özelini bir derece daha ayrıntılandırarak göçmenlerin yaş gruplarına göre dağılımı üzerine odaklanmak oldukça anlamlıdır.

Bu doğrultuda, öncelikle yazının aktif öznelerini incelemesi ile yakından ilişkili yaş grupları, 0-24 (ikinci ku-

şak göçmenler) ve 25-44 (birinci kuşak göçmenler) şeklinde iki temel kategoriye ayrılmıştır.

Buna göre, 2007-2008 yılları arasında 11.192 olan 0-24 yaş kategorisi birinci kuşak göçmen sayısı, 2010-2011 yılları arasında % 11.11'lik bir artışla 12.436'a ulaşmıştır. Bu tablo 25-44 yaş kategorisinde tersine dönmüştür.

2007-2008 yılları arasında 8.952 olan 25-44 yaş kategorisi birinci kuşak göçmen sayısı, 2010-2011 yılları arasında % 4.32'lik bir azalışla 8.565'e düşmüştür.

Ayrıca, söz konusu iki yaş kategorisi de kendi içinde en çok göç eden yaş gruplarına göre anlamlı farklılıklar gösterir.

Şöyle ki, Denizli'ye göç eden birinci kuşak göçmenler 25-29 yaş kategorisinde yoğunlaşırken, ikinci kuşak göçmenler 20-24 yaş kategorisinde yoğunluk gösterir. Daha özelde, 2007-2008 yılları arasında 3.770 olan 25-29 yaş kategorisindeki göçmen sayısı, 2010-2011 yılları arasında % 6.65'lik bir azalışla 3.519'a düşmüştür. 2007-2011 yılları boyunca Denizli'ye göç eden birinci kuşak göçmenlerdeki bu azalışa karşın ikinci kuşak göçmenlerde kısmen de olsa bir artış olduğu görülmektedir.

Başka bir anlatımla, 2007-2008 yılları arasında 4.640 olan 20-24 yaş kategorisindeki göçmen sayısı, 2010-2011 yılları arasında % 1.74'lük bir artışla 4.721'e ulaşmıştır. Bu, 2007-2011 yılları boyunca Denizli'ye göç eden birinci kuşak göçmen sayısının dikkate değer oranda azalırken ikinci kuşak göçmenlerin sayısının arttığı anlamına gelir.

Bugün (TÜİK, 2012) Denizli nüfusunun yüzde 43'ü Denizlili olmayan kesimden oluşmaktadır. Denizli, genel anlamda özellikle Doğu Anadolu Bölgesi ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç alır. Geçim sıkıntısı başta olmak üzere ekonomik nedenlerden dolayı Denizli'ye göç edenlerin dikkate değer bir kısmı öncelikle kentin daha geri kalmış bölgeleri olarak değerlendirilen Karşıyaka, Dokuzkavaklar, Anafartalar, Deliktaş, Sevindik ve Göveçlik mahallerinde yaşamayı tercih ederler. Bu mahallerdeki göçmenler inşaat sektörü başta olmak üzere birbirinden farklı informal sektörlerde çalışmaktadır.

Göçmen çocukların Denizli'ye uyum süreci, uyumun öncelikli bileşenleri, uyumun önündeki engeller (sorun-

sal alanları) ve arabulucu bileşenler olacak şekilde üç kategoride ele alınabilir.

Buna göre; göçmen çocukların uyumunu kolaylaştırıcı işlev gören birinci dereceden öncelikli bileşen Denizlili akranlarının anlayışlılık düzeyidir.

Denizlili akranlarının anlayışlılık düzeyi ise büyük ölçüde göçmen ailelerin çocuklarına sundukları olanaklara, çocuklarını çalıştırma istekliliğine, baba mesleğine, ailede en çok tartışılan kişilerin profiline, evliliğe bakış açlarına ve memlekete geri dönme istekliliğine bağlıdır.

Göçmen çocukların uyumunu kolaylaştırıcı işlev gören ikinci dereceden

Bugün (TÜİK, 2012) Denizli nüfusunun yüzde 43'ü Denizlili olmayan kesimden oluşmaktadır. Denizli, genel anlamda özellikle Doğu Anadolu Bölgesi ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç alır. Geçim sıkıntısı başta olmak üzere ekonomik nedenlerden dolayı Denizli'ye göç edenlerin dikkate değer bir kısmı öncelikle kentin daha geri kalmış bölgeleri olarak değerlendirilen Karşıyaka, Dokuzkavaklar, Anafartalar, Deliktaş, Sevindik ve Göveçlik mahallerinde yaşamayı tercih ederler. Bu mahallerdeki göçmenler inşaat sektörü başta olmak üzere birbirinden farklı informal sektörlerde çalışmaktadır.

önemli bileşenden biri Denizli'de yaşama istekliliği, diğeri ise Denizlili akranlarına yakınlık derecesidir. Göçmen çocukların Denizli'de yaşama istekliliği büyük ölçüde mülk sahipliği, yaşadıkları konutların niteliği, okula gitmeye önem verme, üniversiteye gitmeye önem verme ve memleketiniz neresi sorusuna verilen tepkiye bağlıdır. Göçmen çocukların Denizlili akranlarına yakınlık düzeyi büyük ölçüde mülk sahipliği, göçmen ailelerin çocuklarına sundukları olanaklar, sağlık koşulları, anne-babalarının tutumu ve memlekete geri dönme istekliliğine bağlıdır.

Göçmen çocukların uyumunu kolaylaştırıcı üçüncü dereceden önemli bileşenden biri kendini Denizlili gibi hissetme eğilimi, diğeri ise Denizlili akranlarının evine gidip-gelme istekliliği olarak karşımıza çıkar. Kendini Denizlili gibi hissetme bileşeni büyük ölçüde mülk sahipliği, okula gitmeye verilen öneme, baba mesleğine ve memlekete geri dönme eğilimine bağlıdır. Denizlili akranlarının evine gidip-gelme bileşeni büyük ölçüde göçmen ailelerin çocuklarına sundukları olanaklar, yaşadıkları konutlar, okula gitmeye verilen önem, üniversiteye gitmeye verilen önem ve memleketiniz neresi sorusuna tepki biçimine bağlıdır.

Göçmen çocukların Denizli'ye uyum sürecinin önünde engel teşkil eden sorunsal alanları, öncelikli ve ikincil olacak şekilde kendi arasında ikiye ayrılmaktadır. Denizlili akranlarının yanında kendileri gibi olabilmeye ve Denizlili akranlarına sorunlarını açma birinci dereceden öncelikli sorunsal alanları olarak karşımıza çıkar. Denizlili akranlarının yanında kendileri gibi olabilmeye, büyük ölçüde anne-babalarının göçmen çocuklara karşı tutumuna bağlıdır. Birinci dereceden öncelikli sorun alanlarından bir diğeri kapsamındaki Denizlili akranlarına sorunlarını açma büyük ölçüde hane halkının sağlık koşullarına bağlıdır. İkinci dereceden önemli sorun alanları ise kendini Türkçe ifade edebilme, Denizlili ebeveyn isteği ve Denizlili akranları ile aktivitelere katılma bileşenlerinden oluşmaktadır. Buna göre, kendini Türkçe ifade edebilme bileşenin, büyük ölçüde mülk sahipliği ve üniversiteye gitmeye verilen öneme bağlı olduğu öne sürülebilir. Denizlili ebeveyn isteği, büyük ölçüde göçmen ailelerin çocuklarına sundukları olanaklara bağlıdır. Denizlili akranları ile aktivitelere katılma bileşeni büyük

ölçüde göçmen ailelerinin çocuklarına sundukları olanaklar ve anne-baba tutumuna bağlıdır.

Göçmen çocukların Denizli'ye uyum sürecinde arabulucu işlev göreceğ olan bileşenler arasında en önemlisi Denizlili biriyle evlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu sırasıyla Denizli doğumlu olmayı isteme, Denizli'de iş bulabileceğine inanma ve Denizlili akranları ile zaman geçirme bileşenleri takip eder. Göçmen çocukların

Denizli'ye uyum sürecinde arabulucu işlev göreceğ en önemli bileşen olan Denizlili biriyle evlenme büyük ölçüde göçmen ailelerinin çocuklarına sundukları olanaklar, yaşadıkları konutlar ve memleketiniz neresi sorusuna gösterilen tepkiye bağlıdır. Göçmen çocukların Denizli'ye uyum sürecinde ikinci derece arabulucu işlev göreceğ bileşenlerden bir diğeri olan Denizli doğumlu olmayı isteme büyük ölçüde hane halkının yaşadığı konutlara bağlıdır.

Göçmen çocukların Denizli'ye uyum sürecinde ikinci derece arabulucu işlev göreceğ olan bir başka bileşen ilerde Denizli'de iş bulabileceğine inanma büyük ölçüde göçmen ailelerin

çocuklarına sundukları olanaklar, okula gitmeye önem verme ve memleketiniz neresi sorusuna gösterilen tepkiye bağlıdır.

Göçmen çocukların Denizli'ye uyum sürecinde ikinci derece arabulucu işlev göreceğ bir diğeri olarak değerlendirilmesi gereken Denizlili akranları ile zaman geçirme ise büyük ölçüde üniversiteye gitmeye önem verme, ailede en çok tartışılan kişi ve evliliğe bakış açısına bağlıdır.

Sentez, kısa ve öz bir değerlendirme yapmak gerekirse göçmen çocukların Denizlili akranlarının anlayışlı olduğu, Denizli'de yaşama istekliliği, Denizlili akranlarına yakınlıkları, kendilerini Denizlili gibi hissetmeleri ve Denizlili akranlarının evine gidip-gelmeleri; buna karşın Denizlili akranlarının yanında kendileri gibi olabilme ve Denizlili akranlarına sorunlarını açabilmenin en önemli sorun alanı oluşturması, bu yazının en anlamlı sonuçlarından biri olarak karşımıza çıkar. Bu yazının bir başka anlamlı sonucu ise, göçmen çocukların kendilerini Türkçe ifade edebilmeleri, ailelerinin Denizlili olmasını isteme ve Denizlili akranları ile aktivitelere katıl-

makta karşılaştıkları güçlükler olduğunun altını çizmek gerekir. Bu, göçmen çocukların Denizli toplumsal yaşamına uyum sürecinin göç kuramlarında varsayıldığı kadar kolay olmayacağı, uyum sürecinin kolaylaştırılması için toplumsal boyutta plan, programların yapılması ve bunların somut projelere dönüştürülmesi gerektiği anlamına gelir. Böylece, hemşehri dernekleri, sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları, uluslararası kuruluşlar vb. gibi geniş bir toplumsal destek zemini üzerinde yükselmesi gereken bu projelerin, göçmen çocukların Denizli'ye uyum sürecinde arabulucu işlev göreceğ olan bileşenlerden Denizlili eş tercihi başta olmak üzere Denizli'de iş olanakları yaratılması ve Denizlili akranları ile kaynaşmayı öncelleyici bir duruşa sahip olması gerekliliği açıkça ortaya çıkar.

Not: Bu yazı, Denizli'deki göçmenler üzerine yürütülmüş olan sosyolojik bir araştırmanın bulgularına dayalı olarak kaleme alınmıştır.

BİR ZAMANLAR...
BABADAĞ'DA "PİYASA"DA BEKİLLİ'DE
"LONDRA ASFALTI" NDA GEZİNİRDİ GENÇLER...

"PİYASA" VE "LONDRA ASFALTI"

Öğr.Gör. Şerif Kutludağ

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Görevlisi

Anam rahmetli: "Filancaların kızını sana alacağım. O kız çok ciddi ve terbiyeli." dedi.
Nereden anladın ana dediğimde: "Biz kapı önünde yanımda oğlu olan bir kadınla dikeliyorduk. O kadın da oğluna kız bakıyordu. Bu kızı gözüne kestirdi. Konuşmak için yanına gidince kız sırtını döndü. Kadın kızın yüzünü görmek için dolanınca yeniden sırtını döndü. Kadınla yüz göz olmadı." dedi

Yazı başlığını okur okumaz, "Acaba neden?" diye bir soruyla karşır aklınız. Elbette böyle olmakta da haklısınız...

Kültür, toplumların karşılaştıkları her yeni ortamda ve de durumda çözüm üretme, ürettikleri çözümü benimseme ve de hayata geçirme becerisiyle oluşan sosyal bir olgudur.

Hayatın insanlara tanıdığı en önemli dönüm noktalarından birisi bebeklikle başlayan, çocukluk, ergenlik, delikanlıkla ve evlenmeyle sonuçlanan süreçte istediği en büyük özlemi karşı cinsle tanışabilmek, beğenmek ve sevgisini dile getirebilmektir. Bu konuda her milletin, her toplumun hatta her köyün kendisine göre oluşturduğu kültürel ortamlar oluşmuştur.

Kırsal alanlarda, göçebelikte, tarıma dayalı ekonomilerin olduğu yerlerde bu görüşmeler sorun olmamıştır. Kaç

göç yaşamamış, çeşitli vesilelerle gençler birbirlerinin görebilmişlerdir.

Köy ve kasabalardan dışarıya yaşanan göçlerle birbirinden uzaklaşan akrabaların; halı, kilim ve dokuma gibi eve bağlı ekonomilerin olduğu yerlerde gün boyu eve kapanan kızların ve delikanlıların birbirlerini görmeleri zorlaşmış bu zorluk karşısında toplumlar kendilerine göre meşru çözüm yolları üretmiştir.

İşte bu bağlamdan olmak üzere, ilimizdeki Babadağ ve Bekilli ilçelerimizde birbirinden farklı sebeplerle ortaya çıkan ve de birbirine benzeyen iki sosyokültürel olgudan söz edeceğiz: Babadağ'da "Piyasa'da gezmek"; Bekilli'de "Londra Asfaltı'nda gezinmek"

BABADAĞ'da "Piyasa"

Görüştüğümüz Babadağlılar:

Kemal SAĞLAM, 1935 Babadağ doğumlu, işçi emeklisi, gazeteci, yazar, Babadağ folkloru araştırmacısı.

Hikmet Yardımcı, Babadağlı, emekli öğretmen. Babadağ gelenekleri araştırmacısı.

İsmail Çakmak, 1946. Babadağ'ın damadı.

Kemal Sağlam:

Babadağ'da, Piyasa'da gezmek 1935'ten 1970'lere kadar yaşamış bir gelenektir. Piyasa halk arasında "Kız Pazarı" olarak da adlandırılırdı. Haliyle piyasa açıkça söylenmese de aynı zamanda delikanlı pazarıydı da...

Piyasa'nın çıkış sebebi: Babadağ'da arazi yapısından dolayı evler küçüktür. Dokumacıktan dolayı da evin alt katında bulunan odada dokuma yapılan tezgâh ve çikrik vardır. Bir yanda tezgâh çalışır, bir yanda çikrikte iş görülür, bir yandan da masır sarılır. Ev halkı da uykunun dışında bu mekânı paylaşır. Bu mekânda gününü geçirir. Hafta boyunca durmadan çalışan insanımız dışarıya bir tek Pazar öğleden sonra çıkar. Dünyayı ancak böyle görür nefes alır.

Eviden çıkan gençler önce çeyizi sergilenen gelin kızlar varsa onlara uğrarlar, gelinin çeyizine bakarlar sonra da Babadağ'ın üç önemli Caddesi olan

Kıranbağı, Okul ve Tokatönü'nde gezintiye çıkarlar. Daha önceleri Mezarlık Yolu'nda da gezmeye çıkılmış. Caddelerde genç kızlar kendi, erkekler kendi aralarında olmak üzere beşli altışarlı gruplar halinde caddelerde gezmeye çıkarlardı. Bu gezmeler akşama kadar devam eder, gelip gitmeler sırasında sadece uzaktan uzağa bakışmalar olurdu. O devirde mektuplaşmak yoktu. İşaretleşme yoktu. Konuşma yoktu. Sadece karşıdan bakışma vardı.

Birbirine ilgi duyan gençler durumu evde analarına söylerler, bunun arkasından da kız isteme, söz, nişan, düğün gibi adetler devreye girerdi. Bir kız ya da oğlan ilgisini çekmeyen birisine kesinlikle bakmaz, işaret vermez, gülmezdi.

Bazen de anaya babaya haber gelirdi. Filancanın kızı, oğlu filancanın oğlu ya da kızın yanında Piyasa'da olacak gidin bakın, görün denirdi. Gençlerin meraklı ana babaları da Piyasa'ya gider uzaktan uzağa genci görürler, beğenirlerse talip olurlardı. O dönemde bir hafta eve kapalı olan insanların, öteki mahallenin özellikle yeni yetişen gençlerini tanınması mümkün olmazdı. İşte bu nedenle Piyasa'ya çıkılır Piyasa insanların yeni yetişen gençleri tanınması için bir ortam oluştururdu.

Piyasa ciddiyeti için şu örneği vereceğim: 17 yaşındayım. Anam rahmetli: "Filancaların kızını sana alacağım. O kız çok ciddi ve terbiyeli." dedi. Nereden anladın ana dediğimde: "Biz kapı önünde yanımda oğlu olan bir kadınla dikeliyorduk. O kadın da oğluna kız bakıyordu. Bu kız gözüne kestirdi. Konuşmak için yanına gidince kız sırtını döndü. Kadın kızın yüzünü görmek için dolanınca yeniden sırtını döndü. Kadınla yüz göz olmadı." dedi.

Annem babam kardeş çocukları. Annem derdi ki "Ben varacağım oğlanı(babanı) çocukluktan biliyordum. Bir gün bana bir top şeker verdiler; seni Hasan'la nişanladık(1925)" dediler. O zamanlar ana baba ne derse o olurdu.

Biz iki seneye yakın nişanlı kaldık. Görüşme, konuşma yoktu. birbirimizi sadece Piyasa'da, o da karşıdan olmak kaydıyla görebilirdik. Birbirimizi görebilmek için de bütün nişanlılar gibi Piyasa'yı -Pazar gününü- dört gözle beklerdik. Bizim Hanım Nigâr Yengen, biz 55 yıl altı aylık evliyiz. Daha yeni bana itirafta bulunuyor: "Ben Piyasa günü

seni göremediğim zaman öbür haftaya kadar moralim bozuk olurdu. Huzursuz, sinirli bir hafta geçirirdim.”

Piyasa’ya özel kıyafetlerle gidilirdi. Kızlar beyaz üstlük örtünürler, erkekler ayakkabılar boyalı, düzgün pantolon, gömlekle bir bayrama gider gibi gidilirdi.”

Babadağ’da daha sonraları dönme dolaplar geldi. Nişanlı erkekler bir aracıyla nişanlısının dolap parasını dolapçıya gönderir. Nişanlı kız da bunu anlayınca hem dolapta döner hem de uzaktan uzağa nişanlısıyla bakışırdı. Birbirlerini uzaktan bile olsa görmek nianlıları çok mutlu ederdi.

1970’lerde birden bire sosyal bir değişim-kırılma oldu. Babadağ’dan dışarıya göç başladı. Avustralya’dan Avrupa ülkelerine kadar. Motorlu tezgahlar devreye girince Babadağ elektriği de yetmediği için dokumacılar Denizli’ye gidenler çoğaldı. İşte Piyasa kültürü de o tarihten itibaren kendiliğinden ortadan kalkmaya aştı. Bir de okumalar çoğaldı. Telefonlar yaygınlaştı. Gençler birbirlerini daha rahat görmeye ve haberleşmeye başlayınca piyasa da ortadan kalkmış oldu.

İsmail Çakmak:

Ben Babadağ’a ilk olarak 1960’ta öğretmenim Kâzım Genç çevre inceleme ödevi verdiği için Babadağ’ı görmek incelemek üzere gittim. Yollarda dura dura bir Bussing otobüsle gittim. Benim Babadağ’a gitme sebepimi öğrenince benden otobüs parası da aldılar. 1977’de Babadağlıların damadı oldum. Piyasa’yı gezdim, gördüm. Ben piyasayı, beşeri-insani, müspet ve de kârlı bir şey olarak yorumluyorum. Bir taşla iki kuş vurmak gibi bir şey. Hem dinleniyorlar, sosyalleşiyorlar. Gençler insan içine çıkıyor. Hem de evleneceği kişiyi seçebileyle ilgili bir ortamı yaşıyorlar.

İşler sıkıştığı zaman bir ay evden çıkmayan kimseleri gördüm. Evden çıktıklarında biz konuşmayı bile unutmuşuz derlerdi.

BEKİLLİ’de “Londra Asfaltı’nda Gezinmek”

Görüştüğümüz Bekillililer:

Bünyamin Kara, 1958 Bekilli doğumlu, öğretmen.

Ali Çorvak, 1959 Bekilli doğumlu, öğ-

retmen.

Harun Kara, Bekilli 1969 doğumlu, Bekilli Özel İdare’de memur.

Bekilli 1960’lara kadar içine kapalı bir yerdirdi. Okumalar ve iş için Bekilli’den dışarıya açılmalar başlayınca dışarıda olanlar özellikle dini bayramlarda Bekilli’ye ziyarete gelirlerdi. Bekilli küçük bir yer önceleri gençler Bekilli’nin etrafında gruplar halinde gezmeye çıkarlar dolaşırlardı. Harman yerlerine gıcırdağlar kurulur, gençler gıcırdağ biner eğlenirlerdi. Bazı yerlerde de ağaçlara kurulan salıncaklara biner eğlenirlerdi. Önceleri Bekilli Yukarıkiyi ve Aşağıkiyi olmak üzere iki mahalleden ibaretti.1970’lerde yeni yapılan evlerle oluşan mahalleye Yenimahalle dendi. Yeni bir cadde açıldı. Önceden Bekilli’nin etrafında dolaşan okul arkadaşları, asker arkadaşları, Bekilli gençler bu sefer yeni açılan Osman Ongan Caddesinde gezmeye başladılar. Dışarıdan gelenler caddedeki kalabalığı gördüklerinde, “Burası ne olmuş? Ne kadar kalabalık? Burası neresi böyle?” tarzında sorduklarında dönemin Belediye Başkanı Ahmet Fikri Öztürk de, “Burası Londra... Bu cadde de Londra Caddesi, Londra Asfaltı” diye cevap verir. O günden sonra da halk resmi adı Osman Ongan olan bu caddeye Londra Asfaltı adını takar.

1970’den itibaren 2010’lara gelinceye kadar Ramazan ve Kurban Bayramlarında gerek dışarıdan gelen gerekse Bekilli’de yaşayan gençler Londra Asfaltında yoldaki araçların iki taraflı akışı gibi, bir yanında yanda kızlar karşı yanında oğlanlar üçlü beşli gruplar halinde gezinirler, birbirlerini görürler, beğenirler. Bu yürüyüş ve bakışmalar sırasında laf atma gibi nahoş olayların hiç birisi kesinlikle söz konusu değildir. Gençler Londra Asfaltında gezinirken anne babaları da ya caddeye bakan evlerin penceresinden ya da cadde kenarındaki duvarların üstüne oturarak gezinen gençleri incelerler, bilemediklerini sorarlar ya da yanındaki ailelerle bu benim oğlum, bu benim kızım gibi sözlerle gençleri tanırlar. Beğenirler. Sonra da evliliğe giden yolda gerekli girişimleri başlatırlardı.

Harun Kara, “Ben çocukluğumda Londra Asfaltında yine bir gezinti anında kızların arkasında kız kaçıran denilen maytap patlatmışım Kızlar korkmuşlardı ben de dayak yemiştım. Çocuk-

luğumuzda bindiğimiz ‘gıcırdağ’ı canlandırmak istedik. Bir gıcırdağ kurduk. Gıcırdağ için uzun bir ağacın tam ortasını oyarız yere dikine çaktığımız bir dikmeye oyuğundan oturturuz. Ağacın iki ucuna geçen gençle de bir daire çizecek şekilde binerler. Gıcırdağın ses çıkarması için oyuk yerekömür tozu konur gazyağı dökülür. Akşam herkes gidince bazı gençler oyuk yere sabun sürmüşler zeytinyağı dökmüşler. Gece gezmeye çıkan bir karı koca da gıcırdağ ka binmişler. Döndükçe hızlanmışlar ve gıcırdağ durduramamışlar. Kadın kendini yere atmış, kolu kırılmış. Polis konuyu soruşturunca bı gıcırdağ kim yaptı deyince herkes benim adıma vermiş, suçlandım ve ifade verdim.”

Bu kültürel oluşum, gençlerin birbirini görmesiyle ilgili toplumun elbirliğiyle oluşturduğu meşru bir ortamdır. Öncelikle dışarıya giden ve okuyan gençlerin modernleşmeyle ilgili değerleri Bekilli’ye taşıması, ana babaların da geleneksel otoritelerini gevşetmeleri ve gençlerin anlayışıyla kendiliğinde orta bir yol ortaya koyabilmiş çekilmiş oldu. olmaları yatmaktadır. Londra Asfaltı’ndaki gezintiler üç beş sene öncesine kadar sürdü geldi. Bir yandan bayramların soğuk havalara denk gelmesi, bir yandan da internetle, cep telefonlarıyla iletişimin yaygınlaşması Londra Asfaltını işlevsizleştirdi. Böylece kendiliğinde ortaya çıkan bir sosyokültürel olgu yine kendiliğinden ömrünü tamamlamış ve hayatımızdan çıkmıştır.

Yaşanabilir Bir Dünyayı Paylaşmak Dileğiyle...

DOÇEV Tebrik Kartları

Yakınlarınızın ve müşterilerinizin özel günlerini, fidan bağışlayarak kutlayın...

Bayram ve yılbaşı gibi özel günlerin fidan bağışı yaparak kutlamak amacıyla hazırlanmış olup, kart ve zarf tasarımında fidan bağışı yapan firmanın logosu da yer alır.

Davetiyelerde Fidan Bağışı

Davetiyelerde fidan bağışlayın mesajı ile çevre dostu etkinlikler...

Nikâh, sünnet düğünü, açılış davetiyeleri ve vefat ilanlarında, DOÇEV'e fidan bağışında bulunulması yönünde mesajın yer aldığı uygulama.

DOÇEV Nikâh Fidan Sertifikası ve Magnet'i

Misafirleriniz adına doğaya fidan bağışlayın...

Nişan, nikâh, düğün gibi özel günlerde, misafirler adına fidan bağışlanması ve fidan bağış açıklamasının yer aldığı sertifika veya yaprak formundaki magnetin katılımcılara dağıtıldığı uygulamadır.

DOÇEV Çelenk ve Sertifika Hizmetleri

Nişan, nikâh, düğün, sünnet düğünü, vefat, açılış gibi etkinliklere çelenk ve sertifika gönderme hizmetidir.

Tavas'ta Cumhuriyet Bayramı (1971)